

MASTEROPPGAVE

Emnekode: ECO-5005

Navn: Gabrielle Johansen

Når sosiale- og miljømessige
bedriftshandlinger blir til kriminalitet;
Selskapers rapportering av
miljøkriminalitet

Dato: 24.05.2024

Totalt antall sider:

Abstract

In this thesis, I have taken a closer look at Norwegian companies' reporting practices and factors that can influence reporting behavior in the event of a conviction for environmental crime. The purpose of the thesis is to provide insight into how companies report when they are convicted of environmental crime, as this is a field on which there seems to be exist little research in Norway. The focus of the task has not necessarily been to measure the quality of the reporting, but to see if they actually report about the crime and what kind of information they report. Furthermore, the thesis has looked at different types of strategies that the companies use in such conditions. The media has had a central role as a potential explanatory factor for the choice of strategy and reporting behavior.

The problem the thesis raises:

"How do companies report environmental crime and why do they report this way?"

In order to answer the problem, I considered a qualitative approach to be the most appropriate to use in view of the purpose of the assignment. The assignment is based on court decisions, company reports and media reports in the period of 2010-2021. In advance of the analysis of the reports, I defined 4 forms of reporting-strategies: remedial, enlightening, denying and tithing.

The results showed that only less than half actually report the offense using different strategies – repairing, informing and denying, while the rest choose to remain silent about the relationship. The media can be considered to have a central role in that the companies have different applications and experiences of the media coverage through the fact that they use it as a communication tool, but also experience the media attention as punishment. The most extensive offenses that have received significant media attention report the most information and are considered to employ a remedial strategy.

Forord

Masteroppgaven er skrevet i forbindelse med avslutningen av mastergraden i regnskap og revisjon ved Handelshøgskolen ved Nord Universitet i Bodø. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng.

Interessen for bærekraftsrapportering ble vekket ved faget «bærekraftsrapportering for næringslivet» hos Nord Universitet høsten 2022, som ble starten på ideen for masteroppgaven.

Oppgaven har som hensikt å undersøke selskapers rapportering ved miljøkriminalitet og se på forklaringsfaktorer til hvorfor de velger å rapportere slik. Jeg har gjennom utarbeidelsen av denne oppgaven tilegnet meg mye ny og spennende kunnskap som jeg anser som verdifull videre inn i arbeidslivet.

Jeg ønsker å takke min veileder Anatoli Burmistrov for utmerket veiledning, men også hans tålmodighet og forståelse for utfordringene som har oppstått underveis i prosessen. Jeg ønsker også å takke mine medstudenter og forelesere. Sist, men ikke minst en stor takk til min familie og venner som har vært en virkelig god «heiagjeng».

God lesing!

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på norske selskapers rapporteringspraksis og faktorer som kan påvirke rapporteringsatferden ved dom for miljøkriminalitet. Formålet med oppgaven er å gi innsikt i hvordan selskaper rapporterer ved dom for miljøkriminalitet, da dette er et felt det er lite forsket på i Norge. Fokuset i oppgaven har nødvendigvis ikke vært å måle kvalitet på rapporteringen, men å se hvor vidt de faktisk rapporterer om lovbruddet og hvilken informasjon de eventuelt rapporterer. Videre har oppgaven sett på ulike typer strategier selskapene benytter seg av under slike forhold. Media har hatt en sentral rolle som en potensiell forklaringsfaktor for valg av strategi og rapporteringsatferd.

Problemstillingen oppgaven reiser:

«Hvordan rapporterer selskaper om miljøkriminalitet og hvorfor rapporterer de slik?»

For å besvare problemstillingen anså jeg en kvalitativ tilnærming som det mest hensiktsmessige å benytte med tanke på hva som er formålet med oppgaven. Oppgaven har tatt utgangspunkt i rettsavgjørelser, selskapsrapporter og medieoppslag i perioden 2010-2021. I forkant av analysen av rapportene definerte jeg 4 former for rapportering og -strategi: reparerende, opplysende, benektende og tiende.

Resultatene viste at bare under halvparten faktisk rapporterer om lovbruddet med ulike strategier – reparerende, opplysende og benektende, mens resterende velger å tie om forholdet. Media kan anses å ha en sentral rolle ved at selskapene har ulik anvendelse og opplevelse av medieomtalen gjennom at de benytter det som et kommunikasjonsverktøy, men også opplever medieoppmerksomheten som straff. De mest omfattende lovbruddene som har fått betydelig med medieoppmerksomhet rapporterer mest informasjon og anses å anvende en reparerende strategi.

Begrepsavklaring

Lover

Aml. - Arbeidsmiljøloven

Forurl. – Forurensningsloven

Matl. – Matloven

Straffel. – Straffeloven

Rskl. – Regnskapsloven

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 AKTUALISERING AV TEMA	1
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORMÅL	2
1.3 AVGRENSNINGER	3
2. LITTERATUR	4
2.1 BÆREKRAFTSRAPPORTERING – BEHOV OG FORMÅL	4
2.2 MILJØKRIMINALITET	6
2.2.1 <i>Typer miljøkriminalitet</i>	7
<i>Medias rolle i rettsaker</i>	14
3. TEORETISK RAMMEVERK	15
3.1 LEGITIMITETSTEORI	15
3.1.1 <i>Legitimitetsteori og bærekraftsrapportering</i>	16
3.2 MEDIA AGENDA-SETTING TEORI	19
3.2.1 <i>Media og bærekraft</i>	21
4. METODE	22
4.1 LITTERATURSTUDIE	23
4.2 FORSKNINGSDESIGN	24
4.2.1 <i>Casesdesign: Eksplorativt design</i>	24
4.3 DATAINNSAMLING	25
4.3.2 ANALYSE AV SEKUNDÆRDATA	26
4.3.3 <i>Analyse i Lovdata Pro</i>	27
4.3.4 <i>Analyse selskapsrapporter</i>	27
4.3.5 <i>Analyse medieoppslag</i>	28
4.4 KODEORD OG KODESYSTEM	28
4.4.1 <i>Oppsett protokoll</i>	29
4.4.2 <i>Kodeord</i>	29
4.4.3 <i>Kodesystem</i>	29
4.7 RELIABILITET	30
4.8 VALIDITET	31
5. EMPIRISKE FUNN	32
5.1 AKVAKULTURKRIMINALITET, DYREVELFERDSKRIMINALITET	34
<i>Selskap A, HR-2016-2507-A</i>	34
<i>Selskap B, LH-2018-142485</i>	37
<i>Selskap C, TFOSN-2012-27457</i>	38
5.2 ARBEIDSMILJØKRIMINALITET	38
<i>Selskap D, HR-2018-1769-A</i>	38
<i>Selskap E, LA-2017-91744</i>	38
<i>Selskap F, TNOHO-2016-80317</i>	39
<i>Selskap G, LG-2019-149771</i>	40
<i>Selskap H, HR-2015-2557-A</i>	41
<i>Selskap I, TOSLO-2010-188114</i>	41
<i>Selskap J, HR-2012-1016-A</i>	43
<i>Selskap K, TOSLO-2010-195772</i>	43
5.3 FORURENSNINGSKRIMINALITET	44
<i>Selskap L, LA-2017-83053</i>	44
<i>Selskap M, LA-2017-83053</i>	45
<i>Selskap N, HR-2013-1056-A</i>	46

<i>Selskap O, TBERG-2014-19257</i>	46
5.4 KUNST- OG KULTURMINNEKRIMINALITET	46
<i>Selskap P, LF-2018-16616</i>	47
<i>Selskap Q, LH-2015-183666</i>	48
5.5 NATURKRIMINALITET	49
<i>Selskap R, HR-2020-955-A</i>	49
<i>Selskap S, HR-2011-2382-A</i>	49
5.6 OPPSUMMERING	50
5.6.1 STATUS PÅ RAPPORTERING.....	51
6.1.1 <i>Rapportering av lovbrudd</i>	51
6.1.2 RAPPORTERINGSSPRÅK	53
6.2 KOMMUNIKASJON MED MEDIA	54
6.0 DISKUSJON	55
6.1 DET ER MANGE VEIER TIL MÅL, LIKELEDES ER DET «MANGE STRATEGIER TIL LEGITIMITET»	56
<i>Dømt for samme forhold - ulike rapporteringsstrategi</i>	56
<i>Motstridende rapportering</i>	57
6.2 MEDIA PÅ AGENDAEN	58
OPPSUMMERING.....	58
7.0 KONKLUSJON	59
7.1 IMPLIKASJONER	60
7.2 VIDERE FORSKNING.....	61
LITTERATURLISTE	62

Oversikt over figurer

Figur 1 – Typer miljøkriminalitet

Figur 2 – Antall anmeldelser av miljøkriminalitet siste 11 år

Figur 3 – Rettsavgjørelser innen type miljøkriminalitet

Figur 4 – Rapportering av miljøkriminalitet

Figur 5 – Kommunikasjon med media

Figur 6 - Rapportering og mediekommunikasjon

1. Innledning

1.1 Aktualisering av tema

Bærekraft er ett av nåtidens mest aktuelle begreper i dagens samfunn og har som følge av dette fått økt oppmerksomhet hos myndighetene, media, virksomheter og samfunnet, som følge av at verden er i endring med sosiale- og miljømessige utfordringer. Det har blant annet ført til innføringer av nye lovverk og økende fokus på miljørapportering fra selskaper både i Norge og store deler av verden. Bærekraftsrapportering er etter vedtak om EU's bærekraftsdirektiv (CSRD) på vei mot å bli likestilt med finansiell rapportering (PWC, 2023).

En stor andel av utfordringene vi står ovenfor i dag menneskeskapt. Samfunnet er kjent med at de ulike virksomhetene belaster vårt miljø gjennom forurensning, håndtering av avfall, Co2 utslipp, bruk og slitasje av naturressurser for å nevne noen. Utviklingen, trender, økende fokus, standarder og lovreguleringer har ført til at samfunnet innehar en viss forventning om at selskap utviser ansvarsfølelse overfor deres klimaavtrykk og påvirkninger på samfunnet vårt gjennom blant annet bærekraftsrapportering og redegjørelse for hvordan virksomheter jobber for å nå bærekraftsmålene og delmålene utarbeidet av FN. For å kunne håndtere de sosiale- og miljømessige utfordringene verden går i møte med, må vi mennesker sørge for en bærekraftig utvikling. Definisjonen av en slik utvikling finner vi blant annet i Brundtland-rapporten *vår felles fremtid* fra 1987: «*En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sitt behov*» (FN, 2021). For å kunne oppnå en bærekraftig utvikling mener FN (2021) at vi er nødt til å jobbe på tre områder:

1. Klima og miljø
2. Økonomi
3. Sosiale forhold

Det er sammenhengen mellom disse områdene som utgjør om utviklingen er å anse som bærekraftig, hvor menneskers evne til å balansere belastningen på miljø og økonomi, samt finne mer egnede måter å utnytte og fordele ressursene til kloden på vil være avgjørende for utviklingen videre (FN, 2021).

Miljøkriminalitet kan anses å være motsetningen av å gå en bærekraftig utvikling i møte. Det er definert av Økokrim (u.å) som ulovlige handlinger som rammer samfunnets «gode» både nå og potensielt i fremtiden. Gjennom skade på miljø, svekkelse av livsgrunnlag samt at det

blir betraktelig mer krevende og utfordrende for hvordan samfunnet i fremtiden skal forvalte naturressursene. En vesentlig del av miljøkriminalitet som blir utført skyldes virksomhetene.

1.2 Problemstilling og formål

Hensikten med denne studien er å undersøke hvordan rapporteringspraksisen er hos selskaper som er dømt for miljøkriminalitet samt potensielle faktorer som kan forklare hvorfor de velger å rapportere slik. En sentral forklaringsfaktor som har fått plass i oppgaven er media. Det foreligger få studier på hvordan selskaper rapporterer ved miljøkriminalitet i Norge og generelt i verden. Det leder det derfor til følgende problemstilling for oppgaven:

Hvordan rapporterer selskaper om miljøkriminalitet og hvorfor rapporterer de slik?

Problemstillingen er todelt, hvor den første delen er beskrivende gjennom at jeg ønsker å se hvordan ulike selskaper som har vært gjennom en rettsprosess og fått dom velger å rapportere, eventuelt ikke rapportere om lovbruddet og dets påvirkninger. Den andre delen er forklarende gjennom at en kan danne seg en forståelse for hvorfor selskaper tar de valgene de gjør rundt rapporteringen av slike lovbrudd og eventuelle faktorer som kan påvirke til valgene de tar knyttet til rapporteringen. For å kunne svare på problemstillingen har jeg utarbeidet kodeord og et kodesystem for å kunne kategorisere hvordan selskapene rapporterer om lovbruddet.

For å kunne bidra til en bærekraftig utvikling vil bærekraftsrapportering være et svært viktig og nyttig verktøy, siden selskaper står for store deler av klodens sosiale- og miljømessige utfordringer. Ved at en slik rapportering eksisterer kan det lede til at informasjonen blir oppfattet som både relevant og vesentlig som derav skaper etterspørsel og økt anvendelse blant interessenter (Fallan, 2020a). Hensikten med bærekraftsrapportering er at interessentene skal få tilgang til brukernyttig informasjon til både kontroll- og ressursallokeringsformål, slik at det foreligger et bedre grunnlag for å kunne fatte en beslutning basert på tilgjengelig informasjon fra selskapene (Fallan, 2020b). Miljøkriminalitet anses som ulovlige handlinger som rammer samfunnets «gode» både nå og potensielt i fremtiden. Gjennom skade på miljø, svekkelse av livsgrunnlag samt at det blir betraktelig mer krevende og utfordrende for hvordan samfunnet i fremtiden skal forvalte naturressursene.

Når slike belastninger påvirker samfunnet vårt, kan brukere, interessenter og allmennheten da forvente at man får tilstrekkelig informasjon om forholdet gjennom selskapenes rapporter eller vil brukere være nødt til å søke til andre kilder for slik type informasjon. Oppgaven kan derfor bidra til svar på hvilke forventninger brukere kan ha for tilgang til slik informasjon fra selskapet. Ved å studere hvordan selskaper rapporterer om lovbruddene og hva de kommuniserer kan også gi en forklaring på holdninger og atferd knyttet til rapportering. I denne studien belyser jeg også medias rolle som kommunikasjonskanal som et tillegg til selskapsrapportene. Med bakgrunn i at media har en viktig, men uoffisiell tittel som «den fjerde statsmakt» grunnet deres rolle som samfunnsobservatører og deres påvirkningskraft gjennom kommunikasjon i ulike medium (Orgeret, 2020).

Tidligere studier har sett på miljøkatastrofer i utlandet og hvordan det rammet både bedriften og samfunnet, blant annet Fallan (2017), men ikke konsekvensen av at slike typer handlinger (i mindre grad enn en katastrofe) blir vurdert gjennom et rettsvesen og rettsaker. Dette vil kunne være med på å gi samfunnet et bidrag til å forstå hvordan selskaper rapporterer om slike forhold og eventuelle faktorer som kan påvirke fremtidens rapportering.

Enkelte lovbrudd er så grove at de blir ansett en enorm belastning for samfunnet og miljøet vårt sett opp mot belastningen den «daglige driften» fra selskaper påfører. Ved miljøkriminalitet foreligger det en større alvorlighetsgrad enn ved den aksepterte belastningen den daglige drift gir, noe som vil være både viktig og vesentlig å få mer kunnskap om. På tross av at flere av casene representert i denne oppgaven ikke direkte omtales som en «miljøkatastrofe» er de nok alvorlig til at selskapene har fått en form for strafferettslig sanksjon mot handlingene som er utført.

1.3 Avgrensninger

Oppgaven er avgrenset til å kun gjelde selskaper og dommer i Norge grunnet det norske lovverket og strafferammer er kun gjeldene for Norge og vil derfor ikke kunne sammenlignes med andre land. Noe som betyr at oppgaven vil bære preg av ett norsk perspektiv. Videre vil kun dommer og andre informasjonsheter som gjelder sanksjoner hvor bedrifter kan identifiseres anvendes i oppgaven på det grunnlag av at jeg er avhengig av selskapenes rapport og medieoppslag for de aktuelle selskapene for å kunne besvare problemstillingen. Det er en forutsetning at saken er omtalt i media da dette kan være en mulig forklaringsfaktor til hvordan og hvorfor selskapene rapporterer slik de gjør.

Jeg ønsker å presisere at flere av selskapene i oppgaven er regnet som «små og mellomstore» selskap og har dermed ikke i dag krav etter regnskapsloven om utarbeidelse av verken årsberetning eller samfunnsredegjørelse. Enkelte av dommene strekker seg tilbake i tid, hvor årsberetning var pålagt, derav rapportere informasjon om både arbeidsmiljø og påvirkning på det ytre miljø. Sett i lys av at bærekraftsrapportering er i stor grad frivillig i Norge i dag, anser jeg det ikke som noe hinder for funnene i oppgaven. Det vil heller bidra til svar på i ytterligere grad av om selskaper rapporterer frivillig uten lovpålagte krav om slike forhold.

2. Litteratur

Formålet med kapitlet er å gi innsikt i både bærekraftsrapportering og miljøkriminalitet. Miljøkriminalitet er et samlebegrep for flere typer lovbrudd innenfor

2.1 Bærekraftsrapportering – behov og formål

Bærekraftsrapportering betegnes som ikke-finansiell informasjon, som skal gi informasjon om hvordan selskaper ved sin virksomhet påvirker samfunnsmessige, miljømessige og økonomiske forhold. Slik som finansregnskapet vil også ikke-finansiell informasjon kunne gi brukere av rapportene beslutningsnyttig informasjon.

For at selskaper skal kunne bidra i den bærekraftige utviklingen er brukernyttig rapportering av miljømessige- og samfunnsmessige forhold vel så viktig som de økonomiske. Fallan (2020a) påpeker viktigheten av bærekraftsrapporteringen som en del av utviklingen for en bedre og mer bærekraftig fremtid.

Slik som det tradisjonelle regnskapet sine formål i henhold til etterspørselssiden vil også være relevant for bærekraftsrapportering – hvor hensikten er å gi brukernyttig informasjon for ressursallokeringsformål og kontrollformål (Fallan, 2020a). Ressursallokeringsformål kan beskrives som informasjon egnet til å si noe om fremtiden, typiske brukere vil være investorer og långivere som har behov for informasjon om selskapets ressursallokering for å kunne foreta beslutninger. Tidspunktet for anvendelse av slik informasjonen til dette formålet er *ex-post*, med andre ord etter den er rapportert. Kontrollformål knyttet til rapportering baserer seg på forholdet mellom eiere, styret, ledelse og andre interessenter med hensikt om å redusere informasjonssymmetrien, hvor selskapet skjuler informasjon eller handlinger.

Kontrollformålet er å anse som like relevant ved bærekraftsrapportering som ved

regnskapsrapportering grunnet at selskapet har et ansvar for andre enn seg selv (Fallan, 2020a).

For at rapporteringen skal anses som å oppfylle formålet og være av høy kvalitet må det foreligge visse kvaliteter ved rapporteringen, som for eksempel:

Relevans: Informasjonen som rapporteres må være relevant for brukerne av det, gjennom at informasjonen er tidsaktuell.

Sammenlignbarhet: Informasjonen må være mulig å sammenligne med andre selskaper i samme bransje.

Feilfri informasjon: Informasjonen inneholder ingen feil av vesentlig betydning.

Komplett informasjon: Informasjonen anses som komplett

Verifiserbarhet: Det må være mulig å verifisere mål, beregninger eventuelle andre metoder for å bekrefte rapportert informasjon.

Forståelighet: Informasjonen må være forståelig for brukerne, ikke med hensikt om at alle skal forstå dette, men heller grunnleggende kunnskap innenfor området.

Når interessenter har tilgang til nødvendig informasjon gjennom rapporteringen som er å anse av høy kvalitet vil de lettere kunne stille selskapet til ansvar for sine handlinger på det grunnlaget at rapporteringen har bidratt med økt forståelse og beslutningsnyttig informasjon (Fallan, 2020a).

I en studie gjort av Deegan og Rankin (1996) av australske selskapers objektivitet når det kommer til bærekraftsrapportering ved negativ miljøpåvirkning. Studien inkluderte både selskaper som har blitt tiltalt for miljøkriminalitet og som ikke er tiltalt, men som likevel har en negativ påvirkning på miljøet. Det fremkom det at selskapene rapporterer informasjon som er å anse som gunstig for selskapets omdømme, heller enn nøytral og objektiv informasjon. Et ytterligere funn fra studien var at kun 2 av 20 selskaper som var dømt for miljøovertredelse faktisk rapporterte om forholdet. Ett av de to selskapene forsøkte å bagatellisere forholdet de er tiltalt for i sine rapporter, mens det andre selskapet oppga noe informasjon, men avviker noe fra hva som var realiteten i forholdet basert på påtalemyndighetene sine dokumenter. Noe som er interessant med tanke på at slik informasjon er tilgjengelig offentlig, hvor selskapet potensielt kan havne i en situasjon som kan påvirke deres troverdighet ved rapportering og omdømme på en generell basis.

De tiltalte selskapene rapporterte betydelig mer «positiv» informasjon enn ved de ikke-tiltalte selskapene.

2.2 Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet er ulovlige handlinger som rammer samfunnets «gode» både nå og potensielt i fremtiden. Gjennom skade på miljø, svekkelse av livsgrunnlag samt at det blir betraktelig mer krevende og utfordrende for hvordan samfunnet i fremtiden skal forvalte naturressursene. Miljøkriminalitet er å anse som svært utfordrende da det ofte ikke bare rammer enkeltpersoner, men kan ramme både lokalt, hele landet eller andre land. En slik type kriminell handling skader miljøet og dette er i tillegg av belastningen som allerede lovlige tillatelser fra virksomheter fører med seg (Politiet, u.å). I likhet med økonomisk kriminalitet blir også alvorlig miljøkriminalitet ofte begått av næringsaktører med mål om økonomisk vinning eller spare kostnader noe som kan lede til press på naturens ressurser, unngår varsling og tiltak ved akutt forurensning samt at kvoter og konsesjoner brytes (Økokrim, u.å). Økokrim er den sentrale enheten for etterforskning og påtale av blant annet miljøkriminalitet. Økokrim er underlagt Politidirektoratet og Riksadvokaten.

Miljøvern beskrives som en beskyttelse av naturen og dens omgivelser for nåværende og fremtidige slekter. I Norge har vi lover og forskrifter med grunnlag i internasjonale konvensjoner som formål å sikre en forsvarlig utnyttelse av naturressursene våre, men også bidra til å begrense skader på miljøet. Til tross for dette er det faktisk de lovlige ressursutnyttelsene som er å anse som mest skadelig for miljøet, det betyr likevel ikke at det er mindre aktuelt med etterforskning og påtale av miljøovertredelser (Høviskeland, Hansen & Holme, 2005). Samfunnets vekst, samferdsel og utnyttelse av områder og naturressurser fører til store ødeleggelser av miljøet, noe som utgjør en potensiell trussel for fremtiden. Som følge av dette settes stadig natur og miljø på prøve med grunnlag i ønsket vekst, sysselsetting, høyt forbruk og andre velferdsgoder.

2.2.1 Typer miljøkriminalitet

Økokrim deler miljøkriminalitet inn i 6 forskjellige hovedområder for i hovedsak praktiske grunner, men likevel vil det i enkelte og konkrete tilfeller være en flytende overgang (Øktnér, 2018). Det er likevel hensiktsmessig å påpeke at ett av Økokrims andre kriminalitetsområder innenfor miljø er «fiskerikriminalitet», men blir ikke nevnt som hovedområder av verken politiet eller Økokrim.



Figur 1 – Typer miljøkriminalitet

2.3.1.1 Akvakulturkriminalitet

Havbruksnæringen er en av Norges største eksportnæring, hvor aktører har fått tillatelse til å benytte seg av samfunnets arealer langs kysten. Oppdrett av laks er å anse som den

dominerende virksomheten, men også oppdrett av hvitfisk er stadig aktuelt. Virksomheten er nødt til å ha konsesjon for å kunne drive med slik type næringsvirksomhet. Anlegg, drift, miljøhensyn og tillatelser reguleres gjennom matloven.

Akvakulturkriminalitet er alvorlige brudd på lover og forskrifter som regulerer havbruksnæringen som kan ha enorme konsekvenser for naturen og livet i havet. I følge Økokrim er slik type kriminalitet svært ofte økonomisk motivert, med eksempler som å produsere mer fisk enn tillatt eller trosse grensen som er gitt for lokaliteten som leder til at produksjonen blir større enn selve lokalitetens bæreevne. Innenfor produksjon har dyrevelferd, rømming, sykdommer og lakselus fått økt fokus de siste årene. Spesielt lakselus og rømt laks er å anse som et vesentlig miljøproblem ved fiskeoppdrett, da lakselus kan medføre dype sår dersom antall lus overstiger tillatt mengde. Dessverre kan tiltakene for å forhindre lakselus føre til dårlig dyrevelferd og økt dødelighet. Lakserømming representerer ofte alvorlig miljøkriminalitet, til tross for at ikke all rømming er å anse som lovbrudd. Miljøproblemet tilknyttet rømming er risikoen for at oppdrettslaksen gyter med villaksen som kan påvirke videre genetisk mangfold, produktivitet samt spre sykdommer til villfisken (Økokrim, u.å)

Akvakulturloven skal fremme akvakulturnæringens lønnsomhet og konkurransekraft innenfor rammene av en bærekraftig utvikling samt bidra til en verdiskapning langs kysten jf. akvakulturloven §1. Det er spesielt akvakulturloven som regulerer denne type næring som omfatter vannlevende dyr og planter. Lovens formål er å sikre at virksomheten er innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. Det skal omfatte hensynet til folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd. I likhet med matloven har også akvakulturloven omtalt fiskevelferd i forarbeidene (Økokrim, u.å).

Ved overtredelse kan virksomheter bli pålagt etter akvakulturlovens §§27-31 følgende reaksjoner og sanksjoner: tiltak, tvangsmulkt, iverksetting av tiltak på virksomhetens regning, inndragning av utbytte, overtredelsesgebyr, ved forsettlig eller grovt uaktsomt straffes det med bøter og/eller fengsel inntil 1 år. Ved grov overtredelse straffes det med bot og/eller fengsel inntil 2 med mindre strengere straffebestemmelse blir anvendt.

Dyrevelferdslovens formål er å fremme god dyrevelferd og inneha respekt for dyr jf. dyrevelferdsloven §1. Innenfor akvakultur vil det bety at virksomheter skal ivareta god fiskevelferd og ha respekt for fisken. Ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse straffes med bøter og inntil 1 år fengsel, dersom det anses som en grov overtredelse kan det straffes med fengsel inntil 3 år. Ved en slik vurdering skal det legges spesielt vekt på omfanget og virkninger av overtredelsen samt grad av utvist skyld jf. dyrevelferdsloven §37 første og andre ledd.

Formålet med matloven er å sikre helsemessig trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn gjennom hele produksjonskjeden samt ivareta miljøvennlig produksjon jf. matl. §1 første ledd. Videre skal loven fremme god dyre- og plantehelse og ivareta hensynet til aktørene langs hele produksjonskjeden jf. matl. §1 andre og tredje ledd. Ett av formålene være å bekjempe og forebygge sykdom hos dyr. Flere av forskriftene som er hjemlet i matloven har også formål om å bekjempe og forebygge sykdom hos oppdrettsfisk (Økokrim, u.å). Ved overtredelse forsettlig eller uaktsomt kan selskaper bli straffet med bøter og/eller fengsel inntil 1 år. Under særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil 2 år anvendes jf. matl. § 28. I følge Økokrim har det i løpet av de senere årene blitt reagert med forelegg, foretaksstraff samt fengselsstraffer mot personer i ledelsen som har medvirket til lovbruddet (Økokrim, u.å).

2.3.1.2 Arbeidsmiljøkriminalitet

Arbeidsmiljøkriminalitet er brudd på lover og forskrifter som har hensikt til å beskytte arbeidsmiljøet. En slik type kriminalitet er beskrevet som alvorlige overtredelser av arbeidsmiljøloven og tilhørende forskrifter gjennom å bryte pålagte sikkerhetstiltak enten uaktsomt, uforstand eller bevisst ved at sikkerhet blir valgt bort for økonomiske årsaker. Det er Arbeidstilsynet som er kontrollmyndighet som utfører inspeksjon og oppfølging ved virksomheter, ved oppdagelse av overtredelse kan arbeidstilsynet anmelde forholdene til politiet. Arbeidsmiljøkriminalitet kan påføre lidelse for ofre og pårørende, men også sett i perspektivet for den samfunnsøkonomiske kostnaden med tanke på at det svært ofte er staten eller arbeidsgiver som dekker utgifter knyttet til sykdom, rehabilitering og uførepensjoner. I følge Økokrim er felles for mange saker manglende lovpålagt opplæring, instruksjoner,

internkontroll-rutiner, mangelfull opplæring på et forståelig språk samt feil på utstyr og maskiner. Dette er avgjørende faktorer som skaper risiko for at ulykker som kan i verste fall lede til personskade eller død. Alle saker som omhandler alvorlig person skade eller død skal varsles straks til politiet slik at etterforskning kan iverksettes. Slike saker blir forelagt Arbeidstilsynet slik at de kan gi en uttalelse. I de fleste saker er det politiet som avdekker gjennom etterforskning knyttet til personskade eller dødsulykker. Arbeidstilsynet avdekker også tilfeller ved inspeksjon og kan anmelde forhold hvor det foreligger fare for ulykke eller ulovlig overtid (Økokrim, u.å).

Arbeidsmiljøloven har som formål å verne om arbeidstakere mot potensielle ulykker og arbeidsrelaterte sykdommer både fysisk og psykisk, gjennom å sikre et helsefremmende og meningsfylt arbeidsmiljø med en standard som er i samsvar med den teknologiske og sosiale utviklingen i samfunnet jf. aml. §1-1 bokstav a. Loven pålegger arbeidsgiver en rekke plikter ved organisering og utførelse av ansattes arbeidsoppgaver, ansvaret skjerpes spesielt når arbeidstaker skal utføre arbeidsoppgaver som er å anse som farlige hvor risikoen for at arbeidstaker kan bli skadet (Økokrim, u.å).

Virksomheten skal videre sørge for trygge ansettelsesforhold og likebehandling, legges til rette for et godt ytringsklima og for eventuelle tilpasninger for arbeidstaker knyttet til forutsetninger og livssituasjon jf. aml. §1-1 bokstav b til d. Det skal foreligge et grunnlag for at arbeidsgiver og arbeidstaker har mulighet til å utvikle arbeidsmiljøet med hjelp fra arbeidslivets parter samt veiledning og nødvendig kontroll fra offentlig myndighet jf. aml. §1-1 bokstav e. Virksomheten skal også bidra med et inkluderende arbeidsliv jf. aml. §1-1 bokstav f.

Strafferammen for arbeidsgiver for brudd på loven er ved forsettlig eller uaktsom overtredelse med bøter og eller fengsel inntil ett år jf. aml. §19-1 første ledd. Under spesielle omstendigheter hvor det var alvorlig fare for liv eller helse straffes med fengsel inntil 5 år jf. aml. §19-1 annet ledd. Straffen kan også ilegges eiere av virksomheten eller arbeidsgivers stedfortreder jf. aml. §19-1 tredje ledd.

2.3.1.3 Dyrevelferds kriminalitet

Dyrevelferd er å anse som et statisk begrep og påvirkes av endringer i samfunnet, som for eksempel har det tidligere vært fokus på å unngå dyreplageri og lidelse til å tilrettelegge gode forhold for dyrene. Dyrevelferds kriminalitet kan påføre store lidelser for dyr uavhengig av bruken av dyret for eksempel som kjæledyr eller dyr i matindustri. Denne type kriminalitet er primært rettet mot dyrene gjennom at de blir ansett som ofre for de kriminelle handlingene kan det likevel foreligge risiko for matsikkerhet eller smitte av sykdommer. Det er Mattilsynet som forvalter bestemmelsene rundt dyrevelferd, hvor de fleste saker håndteres ved forvaltningsvedtak. Tilsynet har rett til å gi pålegg i form av ulike tiltak, mens alvorlige overtredelser kan de anmelde til politiet (Økokrim, u.å.).

Slik som tidligere nevnt har dyrevelferdsloven til formål å fremme god dyrevelferd og ha respekt for dyrene. Ett viktig og vesentlig premiss for loven er at dyr har en egenverdi uavhengig av nytteverdien de har for mennesker. Loven definerer fire former for mishandling av dyr: fysisk, psykisk eller seksuell mishandling av dyr, samt vanskjøtsel og omsorgssvikt. Det er ikke bare dyr virksomheter eller andre har eierskap til, men også villlevende dyr som i forbindelse med jakt, fangst og fiske skal utøves på en forsvarlig måte. Det samme gjelder internasjonal handel med levende dyr. I følge Interpol er denne type handel en av de mest omfattende kriminalitetsområdene både målt i omsetningsvolum og økonomisk utbytte (Økokrim, u.å.). Ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse straffes med bøter og inntil 1 år fengsel, dersom det anses som en grov overtredelse kan det straffes med fengsel inntil 3 år. Ved en slik vurdering skal det legges spesielt vekt på omfanget og virkninger av overtredelsen samt grad av utvist skyld jf. dyrevelferdsloven §37 første og andre ledd.

2.3.1.4 Forurensningskriminalitet

Forurensningskriminalitet rammer både det ytre miljø, mennesker, dyr, fisk og planter hvor det ved særlige hendelser kan lede til omfattende fiske død eller at leveområder ødelegges for en liten periode eller permanent for enkeltarter. Forurensning er definert i forurensningsloven § 6 som «tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen, støy og rystelser, lys og annen stråling og påvirkning av temperaturen som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet». Avfall omfattes også av definisjonen dersom det foreligger risiko for eller medfører alvorlig belastning på miljøet slik som nevnt i definisjonen. Utgangspunktet er

at all forurensning uten tillatelse eller som ikke er å anse som «vanlig» er ulovlig. Med vanlig kan det etter forurl. §8 for eksempel være forurensning fra fiske, jordbruk, boliger, midlertidig anleggsvirksomhet mv. Det foreligger også en plikt for å iverksette nødvendige tiltak for å forhindre, stanse, fjerne eller begrense virkningen av påbegynt forurensning. Strafferammen for en slik overtredelse kan være overtredelsesgebyr, bøter og/eller fengsel inntil 1 år, hvor det ved alvorlige overtredelser kan være fengsel inntil ett år jf. forurl. §78-80.

I følge Økokrim (u.å) er forurensningskriminalitet relatert til avfallshåndtering en særlig trussel. Det følger blant annet av at det i utgangspunktet er dyrt for å kvitte seg med avfall etter lovlig vis, hvor det i flere straffesaker har vist seg at bedrifter har bevisst valgt å forurense i lovlig for å redusere driftskostnadene. Gjennom at avfallet dumpes, blandes sammen med annen type avfall eller brennbare materiale eller eventuelt oppbevares ubehandlet. Om avfallet ikke er lagret på en måte som er å anse som forsvarlig kan det potensielt bli ansett for en overtredelse. Økokrim (u.å) nevner også to andre eksempler på forurensningskriminalitet knyttet til transport av farlig avfall slik som for eksempel EE-avfall, skip eller plastavfall til andre land, ofte i U-land hvor det er rimeligere å enten levere eller kvitte seg med det, noe som resulterer i at det ikke blir behandlet på en gunstig måte miljømessig. Det vises også til ulovlig utslipp fra blant annet virksomheter i Norge, hvor utslipp havner over den tillatte grensen grunnet mangel på vedlikehold.

2.3.1.5 Kunst- og kulturminnekriminalitet

Kulturminner defineres som alle spor etter menneskelig virksomhet gjennom lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til, hvor kulturmiljø er områder hvor kulturminner inngår som en større helhet eller sammenheng jf. kulml. §2 første ledd og andre ledd. Det skilles mellom faste og løse kulturminner, hvor faste kulturminner kan være bygg, anlegg, installasjoner eller spor i terrenget. Et kulturminne kan fredes ved vedtak eller automatisk fredet hvis det er eldre enn fra 1537. Løse kulturminner kan være gjenstander som bøker, fotografier, malerier, skulpturer mv. og er statens eiendom inntil år 1537 (Økokrim, u.å).

Kulturminnekriminalitet er handlinger som bryter lov som har som formål å beskytte kulturminner og kulturmiljøer. Grunnet at denne type kriminalitet er å anse som mangeartet kan overtredelsene skje grunnet uvitenhet, uforsiktighet eller bevisst. Overtredelsene kan skje

både på land og i vann. Kulturminnekriminalitet er å anse som alvorlig da den kan potensielt true grunnlaget for kunnskap om landets kulturarv og nasjonale identitet for oss og for fremtidige generasjoner (Økokrim, u.å). I følge Økokrim (u.å) er de viktigste lovene på dette området kulturminneloven samt plan og bygningsloven. Det kan i spesielle og alvorlige tilfeller benytte straffelovens §242, hvor det er begått en handling forsettlig eller grovt uaktsomt som har forvoldt betydelig skade på kulturminner eller kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning kan få en strafferamme på inntil 6 år.

2.3.1.6 Natur- og faunakriminalitet

Naturkriminalitet er en samlebetegnelse for flere ulike typer lovbrudd med store mørketall. Lovverket er satt opp for å beskytte naturverdier. Typiske tilfeller kan være fangst og innsamling av sjeldne arter som er en trussel mot det biologiske mangfoldet, ulovlig bygging på området som kan ødelegge landskap, privatisering av allmenn-områder, motorferdsel på utmark som etterlater store naturskader og forstyrre ville dyr. En slik type kriminalitet undergraver de lovlige prosessene og konsekvenser, på det grunnlag at man ikke kan si eksakt hvilket utfall de kriminelle handlingene vil ha for naturen i fremtiden. Kretsløpene og økosystemene kan bli hardt rammet og den samlede negative effekten på miljøet kan bli for stor – hvor naturen sliter med å lege seg eller en eventuell spredning av uønskede arter eller utryddelse av eksisterende arter kan ha alvorlig store konsekvenser for samfunnet. Naturkriminalitet reguleres av naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven, vannressursloven, vassdragsreguleringsloven, energiloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskloven, motorferdselloven, skogbrukslova, svalbardmiljøloven og genteknologiloven i tillegg til forskrifter. Straffelovens bestemmelse om alvorlig miljøkriminalitet kan også komme til anvendelse ved de groveste tilfellene (Økokrim, u.å).

Medias rolle i rettsaker

Media har en sentral rolle som informasjonsformidler. Journaliser er ofte til stede under rettsaker, hvor de i enkelte rettsaler har reserverte plasser. Det følger av at de har viktige oppgaver i domstolene med å bidra til at samfunnet får innsyn i det som skjer under rettsakene da flere av avgjørelsene kan ha betydning for andre enn partene i en sak. Journalisert blir ofte omtalt som «vakthunder» for rettsikkerheten i vårt demokratiske samfunn (Norges domstoler, u.å).

3. Teoretisk rammeverk

Atferdsteori anvendes i forskning for å kunne forklaringsfaktorer for hvorfor selskap og mennesker tar de valgene de gjør og hvorfor de opptrer slik. I forbindelse med min problemstilling og oppgave vurderer jeg det slik at «legitimitetsteori» og «media agendasetting teori» vil være aktuelle for å kunne besvare det oppgaven etterspør.

3.1 Legitimitetsteori

Legitimitetsteori kan anvendes som et teoretisk verktøy for å kunne blant annet forklare og forstå atferden til selskaper – derav deres praksis for bærekraftsrapportering. Teorien er trolig en av de mest anvendte på dette forskningsfeltet og foretrekkes derfor av de fleste forskere på dette området (Fallan, 2017). Legitimitet er ett dynamisk begrep, noe som betyr at den konkrete definisjonen vil endre seg i takt med samfunnet, tid og ens forståelse av begrepet (Fallan 2017; Lindblom 2010).

Legitimitet har blitt forklart som en «sosial kontrakt» mellom selskapet og samfunnet (interessentene), hvor det foreligger visse forventning om at selskapet holder seg innenfor disse rammene (Deegan, 2018). Det foreligger en risiko for selskapet dersom det opptrer utenfor det som er forventet av samfunnet, vil potensielt konsekvensene være at det foreligger usikkerhet knyttet til fortsatt drift ved for eksempel synkende etterspørsel til selskapet (Brown & Deegan, 2007). Dette kan tolkes som en form for straff for selskaper hvis de ikke operer innenfor disse satte forventningene, en påstand som er spesielt omfavnet av selskapets ledelse.

Teorien antyder videre at selskaper til enhver tid forsøker å forsikre at de er innenfor samfunnets normer og grenser, som nevnt utvikles disse normene og grensene stadig og krever derfor at selskapet er observante på sitt ansvar og samfunnets forventninger. Noe som betyr at selskaper er avhengige av å inneha en viss legitimitet hos interessentene og samfunnet generelt for å i det hele tatt kunne overleve (Fallan, 2017). Det er derfor svært viktig og helt sentralt at selskaper oppfatter sitt ansvar og sørger for at de ivaretar sin legitimitet, hvor bærekraftsrapportering vil være et viktig verktøy for å både reparere og bygge opp deres

omdømme. Noe som gjør det utfordrende med et samfunn i kontinuerlig endring er for selskapet å utvikle seg i samme retning.

3.1.1 Legitimitetsteori og bærekraftsrapportering

Legitimitetsteori kan brukes for å forklare selskapers bærekraftsrapportering. For at selskapet skal kunne overleve i samfunnet er det avhengig av å inneha legitimitet. Hvor miljøkriminalitet anses som en brudd på samfunnskontrakten, da de har utført handlinger som er utenfor hva loven angir og andre tillatelser tilsier. Når den «sosiale kontrakten» mellom selskapet og samfunnet anses som brutt oppstår det et legitimitetsgap (Deegan, 2018). Når et slikt «gap» har oppstått ønsker gjerne selskapene å enten opprettholde, reparere eller oppnå legitimitet (O'Donovan, 2002)

Lindblom (2010) har utviklet 4 scenarier som kan forklare selskapers rapportering som kan brukes alene eller i kombinasjon:

1. Selskapet gjør justeringer internt for å prestere bedre og kommuniserer dette til samfunnet.
2. Selskapet opplyser om kunnskap og informasjon med hensikt om å redusere forventningene til samfunnet, uten å foreta justeringer internt.
3. Selskapet forsøker å fremstå som legitim gjennom å manipulere samfunnet til å assosiere selskapet med legitime handlinger, men gjør likevel ikke interne justeringer.
4. Selskapet prøver å redusere samfunnets forventninger uten å foreta interne justeringer

Sett i kombinasjon med Lindbloms strategier (1994; Deegan 2002)

1. Kommuniserer de faktiske endringer i aktiviteter
2. Endre oppfatninger til relevant publikum
3. Avlede oppmerksomhet
4. Endre eksterne forventninger til organisasjon

For strategi 1 kan det være at selskapet iverksetter tiltak og rydder opp etter skadene. Selskapet kan da bruke rapporteringen som et verktøy for å kommunisere endringene som foretas innad i selskapet og deres virksomhet. Selskapet vil da ha som formål å informere og

opplyse interessentene. Selskapet vil da typisk være nøye med å rapportere om faktiske endringer som tiltak og forbedringer som følge av disse, men informasjon er nødvendigvis ikke nøytral og balansert (Fallan, 2017).

For strategi 2 ønsker selskapet å endre interessentenes oppfatning av selskapets status og ikke nødvendigvis miljøpresentasjonene eller forventninger. Miljørapporteringen vil da være et verktøy for å rapportere faktisk status som for eksempel at virksomheten har strenge sikkerhetsrutiner og er underlagt av diverse tilsyn ulike retningslinjer eller sertifiseringer for å nevne noen. Selskapet vil da forsøke å lære og informere interessentene om disse aspektene ved virksomheten og det som tilhører den. Det foreligger ulike forventninger til hva som er akseptabel miljøpresentasjon hos interessent og selskap. Selskapet er i den oppfatning av at deres presentasjoner oppfyller forventningene som interessentene har, men i realiteten oppfatter interessentene det annerledes, for noen tilfeller motsatt av selskapet.

For strategi 3 kan selskapet forsøke å «manipulere» interessentenes oppfatning gjennom informasjonen de velger å rapportere om. Selskapet har ikke som intensjon å faktisk endre sine presentasjoner, handlinger eller for den del virksomhet, men heller forsøke å fremstå som ansvarlig ved å gi generell og uforpliktende policy knyttet til miljø eller andre handlinger som knytter selskapet til høy legitimitetsstatus (Lindblom, 2010). Selskaper kan også velge å lyve, benekte eller underkommunisere de faktiske forholdene eller stille seg kritisk til hva som faktisk er realitet, som skaper en usikkerhet (Fallan, 2017).

Ved benyttelse av strategi 4 vil selskapet forsøke å lukke legitimitetsgapet ved at samfunnets forventninger til selskapets prestasjoner reduseres. Selskaper forsøker gjerne da å rettfærdiggjøre hendelser eller handlinger ved å argumentere for at bransjen er slik eller at selskapet bidrar til samfunnet på mange andre viktige punkter slik at det kan veie opp for de dårligere handlingene som selskapet utfører (Fallan, 2017).

Higgins og Walker (2012) utførte en studie på hvilke strategier selskaper i New Zealand anvendte for å overbevise interessenter om en ansvarlig og bærekraftig drift gjennom språket som ble brukt i bærekraftsrapportene. I studien av de 3 selskapene benyttet hver og en av de

en rekke overbevisende teknikker for å beskrive deres tilnærming til bedriftens bærekraftige ansvar, prestasjoner på området og enkelte tilfeller hvor de forsøkte å skape en identitet som et sosialt ansvarlig selskap. Hvor informasjonen som ble kommunisert gjennom rapportene kunne forklare hvilken strategi selskaper velger når de skal rapportere om informasjon som omhandler bærekraft.

Legitimitetsstrategier blir trolig ett viktig verktøy i tilfeller som er å anse utenfor «normalsituasjon», hvor offentliggjøring av informasjon vil være en viktig komponent i selskapets strategier. Tidligere forskning på slike hendelsesforløp har det fremkommet at ledere ofte tar i bruk slike strategier for årsaker som lønnsomhet og overlevelse kontra å stille seg ansvarlig overfor samfunnet for konsekvensene som har oppstått som følge av selskapets handlinger (Deegan, 2018). Funn fra Fallan (2017) peker også på viktigheten av selskapets legitimitet i etterkant av miljøkatastrofe forårsaket av selskapets handlinger. I slike ekstremtilfeller vil kommunikasjon med samfunnet og omverden være avgjørende for den videre utviklingen til selskapet, da informasjon om situasjonen vil kunne være til verdi for interessentene og samfunnet generelt (Fallan 2017, Lindblom 2010).

Legitimitetsteoretikere antar typisk at ved en krise, hvor omfanget av medieoppmerksomhet av krisen vil ha en negativ innvirkning på selskapets legitimitet, hvor legitimeringsstrategiene vil fungere for å bygge opp legitimiteten igjen (Deegan, 2018). O'Dwyer (2002) har på sin side kritisert legitimitetsteorien gjennom at selskapene kan anses å rapportere uten å faktisk gjøre de aktivitetene de rapporterer.

Praksis innen miljørapportering hvor normalsituasjon foreligger vil likevel rapporteringen variere betraktelig mellom selskaper over tid og landegrenser. Selskapers størrelse og bransje de operer i er en av de viktigste egenskapene som kan forklare deres rapportering. Funn fra forskningen av Fallan (2017) viste at det var en signifikant økning i rapporteringen etter miljøkatastrofer både for selskaper som var direkte involvert og andre i samme bransje. Resultatene fra denne forskningen støtter under legitimitetsteorien som forklaring på deres rapportering. Interessentenes oppfatning av selskapers legitimitet påvirkes ved at selskaper begår lovbrudd og brudd på eventuelle normer – slik at miljørisiko kan være en trussel mot

selskapets legitimitet. Risikoen avhenger av hvor nært koblet selskaper er til hendelsen (Fallan, 2017).

3.2 *Media agenda-setting teori*

Media har som tidligere nevnt en viktig, men uoffisiell tittel som «den fjerde statsmakt» grunnet deres rolle som samfunnsobservatører og deres påvirkningskraft gjennom kommunikasjon i ulike medium (Orgeret, 2020). Media agendasetting teori forklarer hvordan forholdet mellom medias artikler påvirker og oppfattes av allmennheten. En gitt definisjon av medieagendasetting teorien utarbeidet av Ader i 1995 (Brown & Deegan 1998):

“Media agenda setting theory posits a relationship between the relative emphasis given by the media to various topics and the degree of salience these topics have for the general public”

Med dette mener de at økt medieoppmerksomhet om ulike tema fører til økt bekymring i samfunnet, hvor media blir sett på som å forme offentlige prioriteringer. Zucker i 1978 (Brown & Deegan 1998) fant gjennom sin forskning med betraktning i problemene media reiser og i lys av medieagendasetting-teorien; desto mindre erfaring mennesker har med ulike saker, jo større sannsynlighet er det for at de vil vite sin tillit til media for informasjon og eventuelle resonneringer rundt det aktuelle problemet.

Med bakgrunn i dette argumenterer Zucker (s.239; Brown & Deegan 1998) for at mennesker lever i to verdener i dagens samfunn:

Den **virkelige verden**, som baserer seg på menneskets direkte opplevelse av individet og dets bekjentskaper.

Medieverden, som baserer seg egentlig på hele verden, men som er begrenset av mottakerene til informasjon fra nyhetsreportere og redaktører.

Videre kategoriserte Zucker (Brown & Deegan, 1998) problemer opp mot nærheten til mennesker, basert på deres erfaring opp mot problemet:

«**Obtrusive**»: Publikum har personlig erfaring med problemet og dermed klarer å koble det til den «virkelige verden» og gjennom mellommenneskelige-diskusjoner.

«**Unobtrusive**»: Publikum har i svært liten grad kunnskap, erfaring og/eller kontakt med problemet.

Desto større erfaring publikum hadde desto mindre tillit hadde de til informasjon fra media – det vil si at agendasettingen ikke fant sted under slike forhold. Miljøproblemer definerer Zucker som ett «unobtrusive» problem gjennom at ett fåtall av mennesker har direkte erfaring med og dermed setter de tilliten til informasjonen som media gir (Brown & Deegan, 1998). Funnet fra Zucker om at miljøproblemer har en sterk mediesettingeffekt, hvor media har sterk innflytelse underbygges av flere forskere blant annet Eyal, Winter og DeGeorge samt Blood (Brown & Deegan, 1998).

Det foreligger ulike kilder til mediepåvirkning, hvor Mayer i 1980 oppdaget (Brown & Deegan, 1998) at aviser har en stor evne til å påvirke mennesker tanke om verden og hvilke problemer som er normale, riktige eller hvilke saker som er viktige for offentligheten. I en studie gjort av Marken mfl. (2018) på nordmenn og norske journalister, viser argumenter som støtter under forskningen nevnt ovenfor, hvor det fremkom at media påvirker hvordan vi nordmenn som mottakere oppfatter klimaendringer (Marken, Holsten & Kildal, 2018). Det ble også påpekt journalistenes manglende objektivitet og at deres formidling retter seg mer mot enkelte interessegruppers dagsorden og interesser. Journalistene hadde ulike definisjoner av klimaendringer, som kan være med på å gi ett uklart budskap. Der i blant ordet «krise», hvor enkelte journalister påpekte at de kun brukte det når kilden selv refererte til ordet. En annen utfordringen er at journalister i Norge ikke har nok kunnskap om klimaendringer til å utarbeide grundige artikler om temaer knyttet til klimaendringer og en får derfor kun kildens perspektiver (Marken, Holsten & Kildal, 2018).

Hendelser som påvirker miljøet kan få ulik oppmerksomhet i media, uavhengig av omfanget og samfunnets oppfatning av hva som er vesentlig. Det vil ikke alltid foreligge en sammenheng mellom hendelsen og medias omtale på selskapets rapportering, men likevel anses det fornuftig at alvorlige miljøhendelser og økte omtaler i media vil påvirke kvaliteten av selskapets rapporteringer, noe som også er i samsvar med medias kultur – at større hendelser vil få økt medieomtale. Media er i en posisjon som kan påvirke interessentenes oppfatning av selskapets legitimitet og skape press på selskapet i forhold til rapporteringen om forholdet. Det foreligger få indikasjoner på at medieomtale har en negativ påvirkning på selskapets rapportering, gjennom at de rapporterer mindre informasjon, det foreligger mer grunnlag for å si at

mediefokuset har påvirket i positiv retning på selskapers rapportering ved alvorlige miljøhendelser (Fallan, 2017).

3.2.1 Media og bærekraft

Hendelser som påvirker miljøet kan få ulik oppmerksomhet i media, uavhengig av omfanget og samfunnets oppfatning av hva som er vesentlig. Det vil ikke alltid foreligge en sammenheng mellom hendelsen og medias omtale på selskapets rapportering, men likevel anses det fornuftig at alvorlige miljøhendelser og økte omtaler i media vil påvirke kvaliteten av selskapets rapporteringer, noe som også er i samsvar med medias kultur – at større hendelser vil få økt medieomtale. Media er i en posisjon som kan påvirke interessentenes oppfatning av selskapets legitimitet og skape press på selskapet i forhold til rapporteringen om forholdet. Det foreligger få indikasjoner på at medieomtale har en negativ påvirkning på selskapets rapportering, gjennom at de rapporterer mindre informasjon, det foreligger mer grunnlag for å si at mediefokuset har påvirket i positiv retning på selskapers rapportering ved alvorlige miljøhendelser (Fallan, 2017).

Funnene fra Fallan (2017) kan understøttes av funn fra Carroll (2011) studie av relasjonen mellom media og rapportering av samfunnsansvar, hvor det fremkom at selskaper med større medieoppmerksomhet trolig vil urolige seg for deres omdømme og derav rapportere mer informasjon. Det viser seg likevel at det investeres mer i å kommunisere endringer i retningslinjer eller eventuelle tiltak i stedet for å faktisk gjennomføre en endring innad i virksomheten. Et annet interessant aspekt som kom frem fra Corralls studie peker på at samfunnet har en tendens til å fokusere på de store og børsnoterte selskapene som også ofte får en større mengde medieomtale, slik at de mindre selskapene som ikke får i like stor grad medieomtale går under radaren og kan i tilfeller «slippe» å stå til ansvar for sine handlinger for allmennheten og dermed ikke betraktes særlig relevant av verken media eller samfunnet.

I en studie gjort av Lodhia (2018) omhandler medienes utviklende rolle knyttet til bærekraftsrapportering. Hvor det utfordres til å sette media på agendaen for å se hvilken innvirkning det har på kommunikasjonen. Hvor han belyser at samfunnet og næringslivet går i mot en utvikling fra «bærekraftsrapportering» til «bærekraftskommunikasjon».

Bærekraftsrapporter har blitt anerkjent og sett på som «normen», men at andre medium har muligens blitt undervurdert. Media og andre medier gir mulighet til å nå ut til interessentene mange ganger raskere enn hva en rapport vil, samt at det bør ikke være et

«enten-eller» spørsmål, men tilfeller vises at disse som oftest overlapper hverandre. De nyere mediene utfordrer rapporteringsdynamikken til å endre seg med tanke på tilgjengelighet av andre kommunikasjonskanaler.

4. Metode

For å kunne svare på oppgavens problemstilling på en tilfredsstillende måte er det vesentlig å gjennomføre en datainnsamling som kan bidra til svar på problemet oppgaven reiser. Valget stod mellom en kvalitativ eller kvantitativ metode. Den kvantitative metoden kan forstås som «tallenes tale» hvor man ønsker å få breddekunnskap og oversikt over generelle forhold ved temaet man forsker på (Grønmo, 2024) i motsetning til den kvalitative metoden som beskrives som «tekstenes tale», hvor man som forsker da er mer opptatt av å forstå eller beskrive hvorfor «noe» skjer og de sosiale handlingsmønstrene (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016). Den kvalitative metoden kjennetegnes ved at det ikke foreligger kun en analytisk hovedretning, heller en kombinasjon av flere ulike måter å gjennomføre studien på. Forskeren må likevel velge hvordan innsamlingen av data skal utføres, noe som kan både binde og begrense muligheter videre i oppgaven. Som følge av at metoden kan gjøres på ulike sett er det derfor svært viktig at forskeren beskriver alle faser i forskningsprosessen, noe forskningsdesignet gjør enklere (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016).

Problemstillingen er gjerne styrende for hvilken metode man som forsker anvender. I denne oppgaven har jeg benyttet meg av kvalitativ forskningsmetode på det grunnlag at jeg ønsker å få en dypere forståelse og benytte meg av en analytisk og beskrivende tilnærming. Sett i sammenheng med at kvalitativ metode egner seg godt når problemstillingen for oppgaven baserer seg på spørsmål som starter med «hvordan» og «hvorfor». I min oppgave ønsker jeg å belyse gjennom å beskrive hvordan norske selskaper rapporterer om miljøkriminalitet og analysere hvorfor de velger å rapportere slik som anses å være i tråd med den kvalitative metoden (Grønmo, 2024).

Kvalitativ innholdsanalyse egner seg når man ønsker å innhente og analysere data som kan gi mulighet for sammenligninger, relevant informasjon eller forhold (Grønmo 2004, referert i Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016, s.99). Basert på problemstillingen legger i stor grad opp til at innhold i selskapsrapporter skal tolkes gjennom informasjon som gis egner en innholdsanalyse seg godt – da den i baserer seg på å fortolke betydning eller mening ved ulike

forhold (Grønmo, 2024) En slik innholdsanalyse baserer seg på å systematisere utvalgte tekstsitater eller andre dokumentkilder som anses relevante for problemstillingen og som man ønsker å få ytterligere innsikt i som igjen da vil tolkes opp mot større sammenhenger og kontekster (Grønmo, 2024). Innholdsanalysen vil være godt egnet til årsrapporter og medieoppslag da det er tekstinnholdet som skal analyseres for å besvare problemstillingen oppgaven reiser.

4.1 Litteraturstudie

Jeg har utført en litteraturgjennomgang som en del av forskningen for å danne meg en bedre forståelse av både miljøkriminalitet og bærekraftsrapportering. Med hensikt om å tilegne meg mer kunnskap innenfor de ulike områdene for å skape en dypere forståelse som jeg anser å være hensiktsmessig videre i oppgaven. Kodesystemet jeg utviklet i forbindelse med oppgaven er blant annet basert på litteratur jeg har lest til formål for oppgaven.

Et forskningsprosjekt starter gjerne med en litteraturgjennomgang for å finne ut hvilken forskning som allerede finnes på området og metoder som er anvendt. Det skilles mellom tradisjonell og strukturert litteraturstudie. I min oppgave har jeg benyttet meg av den tradisjonelle varianten da jeg har lest litteratur som jeg anser er mest interessant og relevant for min oppgave spesielt med tanke på tidsdimensjon for oppgaven. Det foreligger derfor en risiko for at jeg kan ha utelatt litteratur som andre forskere kan anse som relevant og interessant for denne oppgaven (Easterby-Smith et.al, 2018). Det foreligger ulike formeninger om hva som er å anse som mest akseptabel litteratur. Jeg har benyttet meg av ulike kilder av litteratur. Easterby-Smith et.al (2018) omtaler ikke-akademiske tekster som «grå litteratur» som for eksempel artikler og nettsider fra myndighetene, firma og media, noe jeg også har benyttet meg av i oppgaven. Til tross for dette bør en litteraturstudie bestå av ett stort spekter av ulike informasjonskilder, men som på samme tid er å anse som troverdig og balansert (Easterby-Smith et.al, 2018). Det faller naturlig for oppgaven å anvende grå litteratur ettersom det er selskaper sine rapporter jeg undersøker, fra myndighetene vil det bestå av rettsdokumenter, lover, rapporteringskrav og media som en kilde for kommunikasjon fra selskapene jeg undersøker.

For relevant litteratur har jeg benyttet meg i hovedsak av Oria, Idunn, Google Scholar og Google i noen grad. Jeg har også aktivt anvendt Økokrim sin hjemmeside for å oppnå en dypere forståelse av de ulike typene av miljøkriminalitet. For å finne relevant litteratur

benyttet jeg søkeord både norske «*miljøkriminalitet + selskap + miljørapportering + bærekraft + media*», «*bærekraft + kommunikasjon*» «*legitimitetsteori*» og engelske søkeord som «*environmental crime + company + environmental report + sustainability + accounting + reporting + violations + media*», «*Legitimacy theory*» og «*Media-agenda setting theory*» . Søkeordene ble brukt i ulike kombinasjoner for å finne hva jeg vurderer som relevant litteratur.

Videre tok jeg utgangspunkt i Økokrims 6 kategorier for miljøkriminalitet, dette med tanke på at miljøkriminalitet er en samlebetegnelse for disse, slik at jeg ville ikke risikere å miste potensiell data ved å anta at alle rettsavgjørelsene kom under søket miljøkriminalitet. Miljøkriminalitet; Akvakultur-, arbeidsmiljø-, dyrevelferds-, forurensnings-, kunst og kulturminne- og natur og faunakriminalitet.

4.2 Forskningsdesign

Det kvalitative design er kjent for å ikke ha kun en hovedretning ved analyse, da det foreligger mange ulike muligheter. Forskningsdesign kan en tenke er «alt» som knytter seg til ett studie (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016). Ofte ved kvalitative design må en gjerne samle inn og analysere data parallelt, hvor også dataen som skal innsamles ikke er fastsatt, men kan avklares gjennom hele prosessen i studie (Grønmo, 2024). Basert på hva oppgaven har til hensikt å undersøke har jeg valgt casedesign og vil presentere det under.

4.2.1 Casedesign: Eksplorativt design

En case kan bestå av så mangt – en hendelse, aktivitet, organisasjon eller ett land for å nevne noen, det kan altså både være et studieobjekt og ett forskningsdesign. Case som forskningsdesign innebærer en prosess hvor man utvikler problemstilling, teoretisk forankring, analyseenheter, datainnsamlingsteknikk samt kriterier for å analysere og tolke data. Yin (2014, referert i Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016, s.205) operer med to dimensjoner innenfor design av casestudier: enkelt- eller flercasestudier med en eller flere analyseenheter. Hvor enkeltcase studier er hensiktsmessig hvis det representerer noe kritisk, ekstremt eller unikt tilfelle, hvor viktige fenomener, hendelser eller situasjoner kan avdekkes. Et flercasedesign derimot gir rom for sammenligning mellom casene og et bestemt fenomen i flere kontekster. En cross-case analyse antas å gi mer robuste funn og kan være noe enklere å utføre. En annen fordel er at det også styrker relevansen og overføringsverdien til andre

settinger – som igjen bidrar til en større grad av generalisering. Grad av forståelse og forklaringskraft øker samt at det foreligger en større mulighet for å identifisere mer generelle kategorier med egenskaper og verdier (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016)

For denne oppgaven har jeg benyttet meg av et flercasadesign med flere analyseenheter. Hvor casene er selskap som er dømt for miljøkriminalitet av de ulike typene som foreligger, hvor analyseenhetene er dommer, selskapsrapporter og medieoppslag. Jeg har i denne oppgaven har benyttet meg av noe av innsamlingsstrategien ved å utarbeide kodeord, kodesystem og protokoll.

4.3 Datainnsamling

Data som benyttes i kvalitative undersøkelser kan komme fra ulike kilder, hvor noen kan være produsert og samlet inn for å utføre en studie på, mens andre eksisterer uavhengig av om det skal utføres en undersøkelse slik som for eksempel medieoppslag, rapporter, politiske dokumenter for å nevne noen (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016).

4.3.1 Utvalg

Utvalget består av sekundærkilder, rettsavgjørelser i perioden 2010-2021, grunnlaget for denne perioden er at det må foreligge en rapport året senest etter dom ble avsagt for å kunne si noe om utviklingen av rapporteringen til selskapet. Selskapsrapporter for perioden 2010-2021 og medieoppslag i perioden 2010-2021. I brønnøysundregistret er det kun mulighet for å innhente årsregnskap tilbake til 2009. Slik at rettsavgjørelser eller hendelsesforhold knyttet til lovbrudd som foregikk tidligere ble ikke inkludert i utvalget. Det gjelder også rettsaker som gjelder fra 2022 og fremover, grunnet at årsregnskap avlegges påfølgende år og risikoen for en eventuell ankebehandling av saken.

For at rettsavgjørelser skulle bli en del av datamaterialet måtte følgende punkter oppfylles:

1. Identifiserbare – Selskapet dømt for lovbruddet må være mulig å identifisere i rettsavgjørelsen gjennom navn på bedrift eller andre opplysninger som gjør at det er mulighet å identifisere med sikkerhet hvilken bedrift dommen omhandler. Med grunnlag i at studien er avhengig av å innhente selskapsrapporter og medieoppslag.
2. Eksistens – Selskapet må eksistere for å kunne innhente og analysere rapportenes innhold.

3. Oppfyllelse av definisjonen «miljøkriminalitet» som er definert i kapittel 2.

Jeg anså at disse punktene var vesentlig å utarbeide for at studien skal kunne etterprøves og ikke minst at opplysningene skal kunne være tilgjengelige for andre interessenter.

Rettsavgjørelser og oppmerksomhet knyttet til hendelsen kan være belastende for enkelte parter, noe jeg har tatt hensyn til i utarbeidelsen og vil derfor ikke inkludere rettsavgjørelser hvor informasjon om selskapet ikke er offentlig tilgjengelig, da det kan foreligge ulike årsaker til at navnet eller annen informasjon ikke er kjentgjort for allmennheten.

4.3.2 Analyse av sekundærdata

Slik som tidligere nevnt har jeg kun benyttet meg av sekundærdata, som omtales som en noe mer passiv form for datainnsamling. I følge Easterby-Smith et.al (2018) er sekundærdata rettsavgjørelser, politiske dokumenter, rapporter fra myndigheter og selskaper, medieoppslag, nettsider og bøker for å nevne noen. Sekundærdataens formål er ikke for forskning, men heller gjerne produsert for et annet formål.

For rettsavgjørelser fra tingretten, lagmannsretten og høyesterett benyttet jeg meg av nettsiden Lovdata Pro (heretter kun Lovdata) hvor rettsavgjørelsene er digitalt tilgjengelig på nettstedet. Underveis innså jeg at det var behov for ulike søkeord for hver kilde jeg samlet inn data fra, likevel vil noen av søkeordene være gjennomgående for alle kildene. Dette var med grunnlag i at oppgaven har en tidsbegrensning slik at jeg ville effektivisere innsamlingen. Ved uklarheter kunne jeg gå grundigere til verks og lese meg gjennom hele saken avhengig av omfanget på saken.

Ved søk av kun «miljøkriminalitet» kom det opp totalt 96 dommer i perioden 2010-2021, hvor svært få av disse involverte foretak, samt at de heller ikke kunne identifiseres på grunn av at foretaket enten var oppløst eller ukjent. Flere av dommene var for gammel til å kunne begjære innsyn i rettsavgjørelsene hos de ulike rettsinstansene. Jeg har videre unngått i oppgaven å begjære innsyn, med hensyn i at informasjonen skulle være tilgjengelig for interesserte i oppgaven og at opplysningene kan undersøkes og bekreftes. Videre søkte «miljøkriminalitet + selskap», men også her dukket det opp samme antall rettsavgjørelser, hvor et fåtall var innen 2010-2021. Det resulterte i at jeg måtte dele miljøkriminalitet inn etter Økokrims kategorier. Dette ga langt flere kilder innenfor de ulike kategoriene. Siden ett av

kravene jeg har satt til studien var at de skulle være identifiserbare hentet jeg informasjon om selskapet enten gjennom bedriftsnavn oppgitt i dom, organisasjonsnummer eller adresse.

Videre anvendte jeg søkefunksjon i Brønnøysundregistret ved enten bedriftsnavn eller organisasjonsnummer og hentet ut årsregnskap for årene hvor dommen var endelig og i det hendelsen skjedde. Ved tilfeller hvor jeg kun anvendte bedriftsnavnet og selskapet ikke kom opp, anvendte jeg proff.no – hvor jeg da enten fikk opplyst selskapets juridiske og registrerte navn eller organisasjonsnummeret. Ved innsamling av medieoppslag anvendte jeg google, hvor jeg anvendte bedriftsnavn og hendelse relatert til lovbruddet og dom.

4.3.3 Analyse i Lovdata Pro

Søkeord benyttet for rettsavgjørelser: «*Miljøkriminalitet; (Akvakultur-, arbeidsmiljø-, dyrevelferds-, forurensnings-, kunst og kulturminne- og natur og faunakriminalitet.) Foretaksstraff, bot, selskap*».

For å kunne si noe om hvilken informasjon selskapene rapporterer om hendelsen var det svært viktig for meg å forstå hvilken hendelse som førte til lovbruddet og omfanget av den. Slik at jeg hadde tilstrekkelig med informasjon om hva selskapet var dømt for. Det ble vektlagt å se hva de var siktet for, hvor hendelsen er beskrevet mer detaljert. Det var viktig for meg å sette meg godt nok inn i hendelsesforløpet og hvert lovbrudd for å kunne ha mulighet til å observere og identifisere om og hvordan selskapet rapporterer om det. Det var flere omfattende saker hvor saken var blitt anket og jeg har derfor gjennomgått fra tingrett til lagmannsrett til høyesterett i de sakene hvor dette var aktuelt. Dette er for å sikre og bidra til økt forståelse og utfyllende informasjon rundt forholdene.

4.3.4 Analyse selskapsrapporter

Søkeord for selskapsrapporter: *Ytre miljø, arbeidsmiljø, bærekraft, økokrim, bot*. Bakgrunnen for at disse ordene ble relevant er med tanke på at flere av selskapene utarbeider årsberetning hvor det blant annet er pålagt å både uttale seg om det ytre miljø og arbeidsmiljø, slik at innsamlingen og analysen ble noe mer effektiv. Jeg var også bevisst på at det kunne være en faktor for at selskapene ikke kommenterer noe på lovbruddet og at jeg dermed måtte lete

gjennom årsrapporten, hvor lovbruddet kan kommenteres i note, derfor er bot spesielt sentralt for slike tilfeller.

Majoriteten av selskapsrapportene ble innhentet gjennom Brønnøysundregistret og for et selskap gjennom deres hjemmeside. I brønnøysundregistret søkte jeg enten på organisasjonsnummer eller selskapets navn. I tilfeller hvor selskapet var en del av ett konsern og dermed ikke utarbeidet egen rapport ble det tatt utgangspunkt i morselskapets årsrapport. Årsrapportene må bestilles elektronisk, slik at jeg bestilte for året hendelsen skjedde, endelig dom avsagt og ett år frem.

4.3.5 Analyse medieoppdrag

Spesifikke søkeord for media: *selskapets navn + miljøkriminalitet + straff + kommentar*. For medieoppdrag har jeg benyttet meg av både Retriever som er en digital sentral for avisoppdrag samt google for oversikt over avisene som har skrevet om sakene.

Ved analyse av medieoppdrag har jeg bevisst samlet inn informasjon om dette til sist. Slik at jeg ikke skulle bli påvirket av hvordan media eventuelt skriver om sakene samt å sikre at informasjonen er rettvise og nøytral ut fra rettsavgjørelsene og selskapenes egne rapporter, før jeg analyserte medieoppdrag som omhandlet saken. Dette var for å sikre at jeg visste hva saken omhandlet slik at det ble lettere å innhente relevant data og at media ikke utelot informasjon eller formulerte på en måte som ikke var å anse som sannferdig. Ved medieoppdrag har jeg vært bevisst på at flere nettsider er annonsedrevne, noe som kan lede til at informasjonen ikke er fullstendig og kan ha hensikt å skape engasjement og interesse med en vinkling som nettopp skaper slik oppmerksomhet.

4.4 Kodeord og kodesystem

For å gjøre innsamlingsprosessen mer strukturert og systematisert benyttet jeg meg av både kodeord og kodesystem med kategorier som jeg anså som relevante for oppgaven. For å kunne utvikle relevante kodeord og scoringssystem skrev jeg en rapport for to selskaper som var dømt for miljøkriminalitet. Disse dannet grunnlaget for både kodeord, scoringssystem, protokoll og videre innsamlingsprosess.

4.4.1 Oppsett protokoll

1. Introduksjon av selskapet
2. Hendelse knyttet til lovbrudd
3. Dom og straff
4. Rapportering dom (kommunikasjon ved rapportering)
5. Eventuelt andre bemerkelsesverdige og relevante elementer

4.4.2. Kodeord

For å gjøre både innsamlingen og analyseprosessen enklere med tanke på tidsbegrensningen for denne oppgaven, ble det viktig å finne relevante kodeord. Jeg har utarbeidet ulike kodeord som kan si noe om hvordan de ulike bedriftene rapporterer. Kodeordene ble utviklet basert på litteratur og underveis i prosessen av datainnsamlingen. Det finnes ulike strategier for selskaper å gjenvinne legitimiteten etter en slik hendelse og måten de kommuniserer dette på gjennom selskapets rapporteringsspråk kan være ulikt:

Reparerende: Aktivt språk, kan vise til analyser med mulighet for sammenligning, henviser til eventuelle tiltak, læring og forbedringer

Opplysende: Opplyser om lovbruddet på en enkel og konsis måte uten videre forklaring.

Tiende: Rapporterer ikke om forholdet knyttet lovbruddet.

Benektende: Nekter å erkjenne lovbruddet eller er ikke enig i det de er dømt for.

Kodeordene ble utviklet basert på litteratur presentert i kapitlene over og underveis i prosessen av datainnsamlingen.

4.4.3 Kodesystem

Jeg forsøkte først å utarbeide et scoringssystem med ulike poengsummer for selskapsrapportene, men dette viste seg å være noe utfordrende da det er ulikt omfang knyttet til både lovbruddet, selskapsrapportene og medieoppslag. Scoringssystemet jeg endte opp med ga tilsynelatende uoversiktlig og lite informasjon. Basert på innsamlingen av data så langt anså jeg det som både mer strukturert og oversiktlig å benytte meg av avkryssningsskjema. Et annet argument som jeg synes var verdt å ta hensyn til er at per i dag foreligger det ikke spesifikk informasjon om hvordan selskap skal rapportere ved lovbrudd

som i dette tilfellet er miljøkriminalitet. Det foreligger ingen krav til at selskap skal opplyse om dette. Med dette som grunnlag utviklet jeg derfor system for avkryssing for rapportering, overordnet rapporteringsspråk, mediekommunikasjon og utvikling av rapportering som er illustrert under:

1.Rapportering

Selskap/dom	Rapporterer	Rapporterer ikke
X AS		

2.Rapporteringsspråk

Selskap/dom	Reparerende	Opplysende	Tiende	Benektende
X AS				

3.Kommunikasjon med media

Selskap/dom	Kommuniserer med media	Kommuniserer ikke med media
X AS		

Dette anser jeg som en hensiktsmessig måte å systematisere dataene på da det er mer åpent for å detaljert beskrive hva hver enkelt bedrift rapporterer eller ikke rapporter om lovbruddet, hvilken atferd som kan forklare hvorfor de rapporterer slik og utviklingen av rapporteringen.

Ved endelig rettsavgjørelse kan det foreligge ulike tidspunkt for når vi ser spor av disse i selskapsrapportene. Slik at det tas utgangspunkt i året for rettsavgjørelsen, men også året etter avhengig av når dommen ble endelig. Ved tilfeller der selskapet har vært gjennom tingrett, lagmannsrett og høyesterett tas også høyde for gjennom å se på årsrapporter for årene saken er blitt behandlet i retten.

4.7 Reliabilitet

Under all forskning vil det være grunnleggende å vurdere hvor vidt dataen er å anse som pålitelig. Reliabilitet sier noe om nøyaktigheten ved forskningens data, hvilke data som anvendes, innsamlingsmåte og bearbeiding av den (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016). Reliabiliteten sier noe om hvilken grad studiet kan etterprøves. Det skilles mellom indre og ytre reliabilitet. Hvor den indre reliabiliteten sier noe om hvorvidt andre forskere kan

anvende begreper for analysen av data på samme måte som opprinnelig forsker har gjort, mens den ytre sier noe om hvorvidt forskeren vil oppdage samme fenomen, generere samme begreper i gitt situasjon eller andre liknende situasjoner (Dalen, u.å).

Jeg mener studien jeg har gjennomført kan regnes som pålitelig med det grunnlag at jeg har gjennom hele oppgaven etter beste evne gjengitt detaljert beskrivelse av hvordan jeg har utført innsamlingen og analysen av dataene. Ved bruk av rettsavgjørelser som en del av datamaterialet og det første som blir både innsamlet og analysert mener jeg at den interne reliabiliteten er ivaretatt, gjennom at rettssystemet er å anse som objektivt da informasjonen som fremkommer fra de er å anse som nøytral med tanke på at det er gjennomgått og vurdert av det norske rettsvesenet. Jeg har også redegjort for hvilke krav som måtte være oppfylt for at data skulle være en del av utvalget. Jeg har også anvendt mye tid på å lese gjennom både rettsdokumenter og avgjørelser for å ha en dypere forståelse av lovbruddet, myndigheter og selskapets argumenter og forståelse av situasjonen som kan gjenspeiles gjennom selskapsrapportene. Det samme gjelder for selskapsrapportene for å være observant på om det kan være informasjon om lovbruddet eller forholdet som kommuniseres, men på en mindre tydelig måte. Jeg har som tidligere nevnt gått gjennom dataene til media til sist for å sikre at informasjonen er å anse som objektiv og nøytral.

4.8 Validitet

Validitet kan beskrives som «dataens relevans» som med andre ord betyr gyldighet. Validitet sier noe om hvor godt egnet dataen er til å representere fenomenet på en relevant måte (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016) gjennom hvilken grad resultatene fører til at man kan trekke gyldige slutninger som passer med formålet for oppgaven (Grønmo, 2021). Det skilles mellom ulike former også for validitet; intern og ytre samt begrepsvaliditet (Shadish, Cook & Campbell 2002, nevnt i Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2016 s.66).

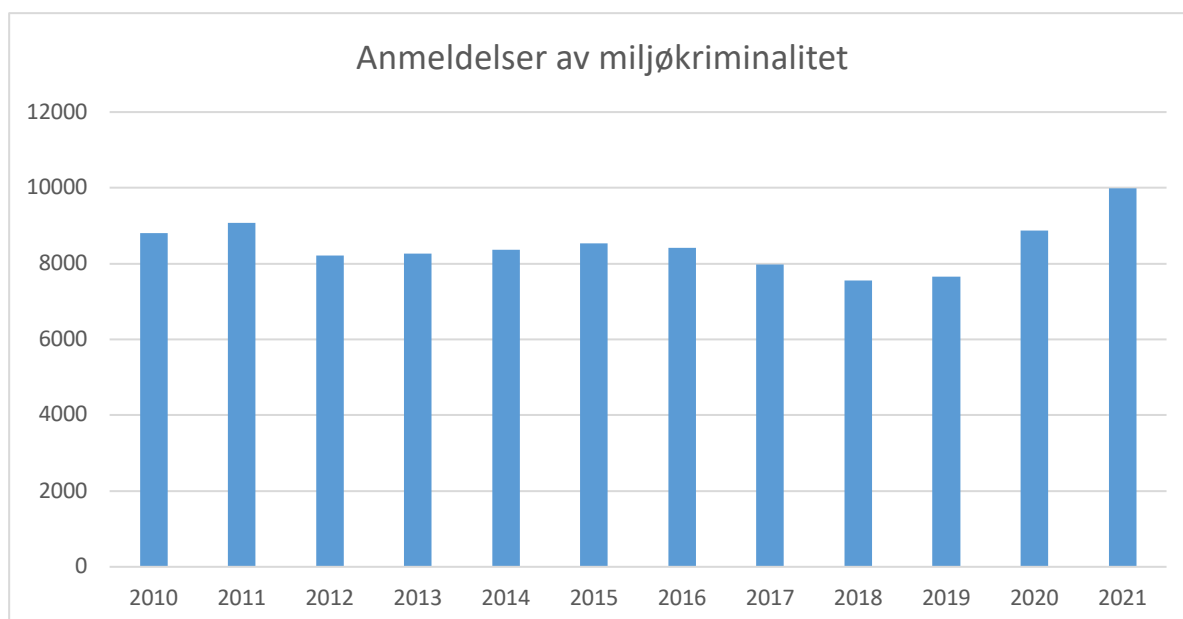
Ytre validitet sier noe om hvorvidt resultatene fra studien på det begrensede området kan generaliseres og dermed regnes som å gjelde en større mengde data enn oppgaven undersøker (Dahlum, 2021). Med andre ord til hvilken grad resultatene fra studien kan overføres til andre utvalg og situasjoner (Dalen, u.å).

Indre validitet sier noe om hvilken grad resultatene er gyldige for utvalget og fenomenet som er undersøkt. En form for indre validitet er noe som kalles *begrepsvaliditet* handler om forholdet mellom fenomenet på en generell basis og de spesifikke dataene, det vil si hvor valide dataene representerer det generelle fenomenet. For å vurdere dette kan man enten bruke «sunn fornuft» eller utføre en validitetstest da det kan være utfordrende å si noe om hvor vidt en indikator er valid eller ikke. Det kan påvirkes av hvilke antagelser og relevante indikatorer forskeren vurderer (Johannesen, Christoffersen & Tuft, 2016). Det er likevel viktig å påpeke at validitet må ikke oppfattes som noe absolutt, men heller som et kvalitetskrav som bør være tilnærmet oppfylt (Lund 1996, nevnt i Johannesen, Christoffersen & Tuft, 2016 s.67).

Validiteten i oppgaven styrkes gjennom at datainnsamlingen baserer seg på rettsavgjørelser og selskapers rapporter som er offentlig tilgjengelig og skal utarbeides etter lovverk. Jeg har gjennomgått rettsavgjørelser, årsrapporter og medieoppslag nøye og notert ned informasjon som anses relevant for studien, hvor selve lovbruddet fremkommer av rettsavgjørelsen i den grad man kan kalle det faktum, som videre blir sett opp mot hva selskapene rapporterer av informasjon. Jeg har også tatt høyde for at det er en mulighet for at selskapene ikke rapporterer om lovbruddet. Svakheter ved validiteten i denne oppgaven går på min tolkning av rettsavgjørelser, rapporter og medieoppslag som påvirkes av forståelse, kunnskap og erfaring knyttet til rettsavgjørelser, selskapsrapporter og media.

Det norske lovverk og rapporteringskrav kan potensielt studien gi noe ulikt svar i andre land. Både i form av hva som anses som miljøkriminalitet og hvilke krav som settes til bedriftene ved rapportering, avhengig av for eksempel størrelse som kan gjøre generaliseringen noe mer utfordrende.

5. Empiriske funn



Figur 1

Modellen viser statistikk fra SSB.no på antall anmeldelser av miljøkriminalitet i Norge. Tallene er hentet fra SSB.no. Vi ser at det er en jevn kurve, med høyest oppgang i 2021, som er noe bekymringsverdig i henhold til at samfunnet skal gå en bærekraftig utvikling i møte.

I dette underkapitlet vil jeg kort presentere de ulike lovbruddene og rettsavgjørelsene etter Økokrims kategorisering av miljøkriminalitet. Jeg anser dette som hensiktsmessig for oppgaven slik at leser av oppgaven har mulighet til å sette seg inn i saken og dermed oppnå en dypere forståelse av lovbruddet og få tilstrekkelig med informasjon om selskapet som er involvert. 2 av dommene har selskaper som er involvert og er dømt i samme dom, noe som gir et veldig interessant sammenligningsgrunnlag når det kommer til rapporteringen. Dette vil jeg komme tilbake til under tolkningen.

Til opplysning så er selskapene er anonymisert i denne oppgaven som følge av etiske og moralske hensyn til involverte parter, til tross for at informasjonen er offentlig tilgjengelig for allmennheten. Å gjennomgå en rettsprosess kan være belastende for mange og jeg ønsker ikke at oppgaven skal bidra med å potensielt bidra i negativ forstand. Å anonymisere selskapene mener jeg ikke vil bidra til å påvirke svaret oppgaven reiser noe dårligere.

Videre ønsker jeg å presisere at flere av selskapene i oppgaven er regnet som «små og mellomstore» selskap og har dermed ikke i dag krav etter regnskapsloven om utarbeidelse av verken årsberetning eller samfunnsredegjørelse. Enkelte av dommene strekker seg tilbake i

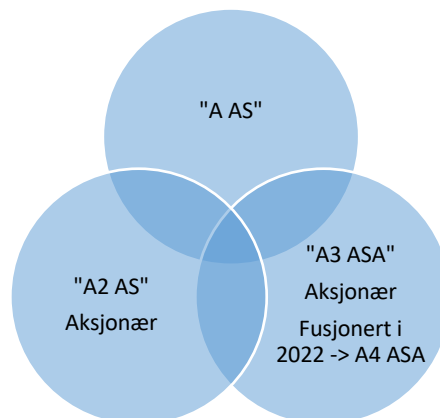
tid, hvor årsberetning var pålagt, derav rapporterte på både arbeidsmiljø og ytre miljø. Sett i lys av at bærekraftsrapportering er i stor grad frivillig i Norge i dag, anser jeg det ikke som noe hinder for funnene i oppgaven. Det vil heller bidra til svar på i ytterligere grad av om selskaper rapporterer frivillig uten lovpålagte krav om slike forhold.

Casene presenteres som nevnt etter oppsett for de ulike typene innenfor miljøkriminalitet med først informasjon om selskap, dom og deretter funn på rapportering og media. Selskaper hvor rapportering og/eller media ikke er kommentert eller referert til, betyr det at de befinner seg i kategorien «tiende» og vil bli omtalt lengre ned i kapitlet.

5.1 Akvakulturkriminalitet, dyrevelferds-kriminalitet

Selskap A, HR-2016-2507-A

«A AS» er heleid av «A4 ASA» og driver virksomhet innenfor akvakultur med oppdrett av laks. På tidspunktet jeg har studert var både «A2 AS» og «A3 ASA» aksjonærer. «A3 ASA» ble i 2022 fusjonert med «A4 ASA».



I en periode fra juni 2012 til februar 2013 hadde daværende daglig leder ved «A AS» bevisst oppgitt uriktig informasjon om antall lakselus i anleggene. Selskapet hadde da mer lus enn tillatt samt ikke iverksatt nødvendige tiltak for behandling. I tillegg til dette hadde selskapet forårsaket en massedød av fisk i forbindelse med slakting. Saken ble først avgjort i Senja Tingrett i 2015 hvor selskapet fikk en bot på 5 millioner, hvor Økokrim anket og det ble foretatt en ny dom gjennom Lagmannsretten i 2016, men også her anket Økokrim og saken ble derfor tatt til høyesterett og dommen ble rettskraftig. Boten økte fra 5 til 6 millioner.

Selskapet ble dømt for overtredelse av både matloven og dyrevelferdsloven (HR-2016-2507-A).

Dommen er en komplisert sak og omtales av Økokrim som en historisk dom. Basert på tilgjengelige opplysninger ser det ikke ut til at selskapet «A» har utarbeidet eget regnskap og anses derfor som en lokalitet for oppdrettsanlegg. Det var ikke mulig å finne rapporter i Brønnøysundregistret. Det er derfor tatt utgangspunkt i selskapene på eiersiden av selskapet. I 2015 ved start av rettsaken var «A2 AS» også på eiersiden, men da dommen var endelig i 2016 var det kun «A3 ASA» som eneste aksjonær.

«A2 AS» som var på eiersiden ved oppstart av rettsaken i 2015, men rapporterte ikke om forholdet. I 2016 kjøpte «A3 ASA» resterende av aksjene som selskapet eide. Det er derfor årsrapportene for «A3 ASA» som det er tatt utgangspunkt i.

Årsrapportene for 2015 og 2016 har forholdsvis lik kvalitet på rapporteringen. Selskapet opplyser om de kriminelle handlingene som er blitt begått, dom og konsekvensene både for selskapet og miljøet. I tillegg til tiltak for å rydde opp og sikre at slike hendelser ikke forekommer igjen. Både handlinger og dommen blir opplyst om flere ganger gjennom rapporten, blant annet under vesentlige hendelser, globale krav, note 12 «enkelstående hendelser», note 28 «betingede forpliktelser».

Rettsaken startet i 2015 og morselskapet som eier majoriteten av aksjene rapporterte følgende under «hendelser i 2015» på side 15 i årsrapporten:

«Senja Tingrett avsa 19.oktober.2015 dom i straffesak mot «A3 ASA» sitt datterselskap «A AS». Nord Senja Laks AS ble dømt til å betale en bot på MNOK 5,0 samt inndragning på MNOK 0,4. Nord Senja Laks AS ble ikke idømt rettighetstap. Inkludert saksomkostninger medførte dommen en engangskostnad i tredje kvartal 2015 på MNOK 6,3. Økokrim har anket dommen.»

Videre blir forholdet opplyst i årsberetningen for 2015:

«Senja tingrett avsa dom i en straffesak mot «Selskap A», hvor «Selskap A» ble dømt til å betale en ubetinget bot på MNOK 5,0, samt inndragning på MNOK 0,4. «Selskap A» ble ikke idømt rettighetstap. Inkludert saksomkostninger medfører dommen en engangskostnad på MNOK 6,3. Økokrim har anket avgjørelsen knyttet til botens størrelse og avgjørelsen om å ikke idømme rettighetstap. Styret ser meget alvorlig på denne saken og konsernet har full

fokus på at gjeld- ende regler og lover overholdes. Forholdet «Selskap A» ble dømt for gjaldt feilaktig rapportering av luse-telling i perioden juni 2012 til februar 2013.»

Selskapet viser også til en modell med måling av lusenivået som foreligger i Senja per måned for 2014 og 2015.

Note 28. Betingede forpliktelser:

««Selskap A» ble den 17. februar 2015 satt under tiltale for brudd på regler om rapportering og behandling av forekomst av lakselus, for å ha gitt uriktige opplysninger til Mattilsynet samt for ett tilfelle av unnlatt sikring av godt tilsyn og stell ved plassering av fisk i slaktemerd. Tiltalebeslutningen gjaldt forhold ved «Selskap A» sitt akvakulturanlegg i Lenvik kommune i perioden juni 2012 til februar 2013.

«A3 ASA» eier 66,67 % av aksjene i «Selskap A».

Den 19. oktober 2015 avsa Senja Tingrett dom i saken. Dommen oppsummeres slik; «Selskap A» ble dømt til å betale en ubetinget bot på MNOK 5,0, samt inndragning på MNOK 0,4.

«Selskap A» ble ikke idømt rettighetstap. Dommen har således ingen innvirkning på «Selskap A» sine konsesjoner og fremtidig drift. Økokrim medelte den 6. november at de anker avgjørelsen knyttet til botens størrelse og avgjørelsen om å ikke idømme rettighetstap.

«Selskap A» har bokført, inkludert saksomkostninger, en kostnad i 2015 på MNOK 6,3. Da dommen anses som et godt estimat på selskapets kostnader i denne saken, er det er ikke foretatt ytterligere avsetninger i regnskapet for 2015.»

Rettsaken gikk til høyesterett i 2016, hvor forholdet først blir nevnt i årsberetningen i årsrapporten for 2016 under vesentlige hendelser i 2016:

«9. desember 2016 avsa Høyesterett endelig dom i straffesaken mot A3 ASA sitt datterselskap «Selskap A». Forholdet «Selskap A» ble dømt for gjaldt feilaktig rapportering av lusetelling i perioden juni 2012 til februar 2013. «Selskap A» ble dømt til å betale en bot på NOK 6 millioner. «Selskap A» ble ikke idømt rettighetstap. Dommen har således ingen innvirkning på «Selskap A» sine konsesjoner eller fremtidig drift.»

Forholdet blir igjen kommunisert under Globale krav på side 50 i årsrapporten hvor det vises til høyesterettsdommen:

«Høyesterettsdom mot «selskap A»: Senja tingrett avsa i 2015 dom i en straffesak mot «selskap A», hvor «selskap A» ble dømt til å betale en bot på NOK 5,0 millioner. «Selskap A» ble ikke idømt rettighetstap. Økokrim anket avgjørelsen knyttet til botens størrelse og avgjørelsen om å ikke idømme rettighetstap.

9. desember 2016 avsa Høyesterett endelig dom i saken. «Selskap A» ble dømt til å betale en bot på NOK 6 millioner. «Selskap A» ble ikke idømt rettighetstap. Dommen har således ingen innvirkning på «Selskap A» sine konsesjoner og fremtidig drift. Inkludert saksomkostninger medfører dommen en engangskostnad på NOK 1,1 millioner for regnskapsåret 2016. I 2015 medførte dommen engangskostnader på NOK 6,3 millioner. Styret ser meget alvorlig på denne saken, og konsernet har full fokus på at gjeldende regler og lover overholdes. Forholdet «Selskap A» ble dømt for gjaldt feilaktig rapportering av lusetelling i perioden juni 2012 til februar 2013.»

Basert på rapporteringen om lovbruddet kan det knyttes til et reparerende-rapporteringsspråk, hvor selskapet informerer og opplyser brukerne av rapportene om hendelsene og tiltak som skal eller er iverksatt for å rydde opp og forebygge for å redusere at slike hendelser skjer igjen. Selskapene har da anvendt rapportene som et verktøy for å forsøke å reparere legitimitetsgapet som har oppstått mellom selskapet selv og samfunnet med å kommunisere de faktiske forholdene, gir opplysninger om tiltak som er iverksatt og eventuelt skal iverksettes i fremtiden. Selskapet opererer med en åpenhet i sine rapporter.

Selskap B, LH-2018-142485

Selskap B driver innen akvakultur med oppdrett av laks. Det er et lokaleid oppdrettsselskap og lakseprodusent med 2 konsesjoner for oppdrett av laks.

I desember 2017 mottok selskapet et forelegg fra Økokrim, hvor de senere ble dømt for brudd på blant annet matloven og akvakulturforskriften. De straffbare forholdene gjaldt overtredelser av akvakulturdriftsforskriften i samband med matloven §28 og straffeloven §48a. Oppdrettsselskapet ble ilagt straff for å ha unnlatt å gjennomføre nødvendig helsekontroll når forholdene tilsier at dette burde vært gjort snarest grunnet høy dødelighet blant fisken, samt varslet Mattilsynet umiddelbart om dødeligheten. Selskapet ble endelig

domfelt ved tingretten for å ha ført akvakulturdyr fra sone for infeksjøs lakseanemi (ILA) uten tillatelse fra Mattilsynet. Foretaksboten kom på 700.000 kr (LH-2018-142485).

Selskap C, TFOSN-2012-27457

Selskapet er et fullt vertikalt integrert oppdrettskonsern. Hvor deres egen produksjon strekker seg fra stamfisk til salg av ferdig vare. De er en av de største selskapene i Norge som driver med oppdrett av laks.

I 2012 ble oppdrettsselskapet dømt for en overtredelse av akvakulturloven med påfølgende bot på 2 millioner. Overtredelsen skyldtes en feil i festning av nota som førte til at den revnet hvor over hundre tusen oppdrettslaks rømte. I tillegg til dette hadde selskapet unnlatt å føre tilstrekkelig med daglig tilsyn ved anlegget samt å ta ut død fisk av produksjonsenheten.

Retten vurderte overtredelsene som meget grove med hensyn til miljø og naturmangfoldet sett i henhold til bevaring av laksestammene (TFOSN-2012-27457).

5.2 Arbeidsmiljøkriminalitet

Selskap D, HR-2018-1769-A

Selskap E, LA-2017-91744

Selskap D driver virksomhet som består av dagbrudd og knusing av fjell til pukkeprodukter som brukes i vei-, bygg-, og anleggsbransjen samt annen næringsvirksomhet tilknyttet.

Selskap E er totalleverandør av entreprenørtjenester til kunder i både offentlig og privat sektor.

I mars 2014 oppstod et arbeidsuhell som førte til en dødelig utgang, hvor en maskinfører døde etter å ha veltet med dumper utfor en cirka 32 meter høy etablert tipp. Hvor to bedrifter var involvert og ble idømt bot på 600.000 kroner hver, som følge av at maskinføreren ikke hadde fått tilstrekkelig opplæring, arbeidsmiljøet var verken forsvarlig eller nok sikkert samt HMS var ikke å anse som ivaretatt for det aktuelle stedet med grunnlag i at de to selskapene ikke hadde avgjort hvem som skulle være oppført som hovedansvarlig på området/oppdraget og derav ha hovedansvaret for HMS. Dette ledet til at selskapene ikke samordnet HMS planene sine ei heller utarbeidet HMS for de spesielle arbeidsoppgavene som skulle utføres. Retten vurderte at de to selskapene hadde opptrådt grovt uaktsomt (LA-2017-91744 jf. HR-2018-1769-A).

I dette tilfellet samarbeidet bedriftene om å utføre et arbeid, hvor det forekom en ulykke og en arbeidstaker døde. De ble dømt begge to i samme dom og var å anse som ansvarlig for forholdet som oppstod (LA-2017-83053). Hvor «D AS» ikke kommuniserte om forholdet med å rapportere:

«Det har ikke vært noen personskader i 2014».

Selskapet kommenterte ei heller ulykken ved endelig domsavgjørelse i 2018. «E AS» på sin side står i kontrast med å opplyse om forholdet under arbeidsmiljø i årsberetningen:

«I 2014 hadde selskapet en alvorlig ulykke der en arbeidstaker mistet livet da han veltet utfor tipp plass med en anleggsdumper.»

Til tross for at det også står opplyst følgende under arbeidsmiljø:

«Det har ikke vært behov for å iverksette tiltak for å forbedre arbeidsmiljøet»

Videre da dommen var endelig i 2017 rapporterte selskapet følgende under note 12 i årsregnskapet

«Selskapet har foretatt en avsetning på 850.000 vedrørende arbeidsulykke/dødsulykke i 2014.».

De velger likevel ikke henviser til hvilke tiltak som er gjort eller planlegges å gjøre i fremtiden. Dette representerer et helt likt tilfelle og situasjon, men to ulike utfall av informasjon i rapporteringen. «D AS» trekker i retning av å være tiende, men også benektende med informasjonen, mens «E AS» velger å opplyse om forholdet uten videre informasjon om fremtiden.

Selskap F, TNOHO-2016-80317

Selskapet er en leverandør av design, analyser, utstyr, løsninger og service til havbasert næring. De operer både nasjonalt og internasjonalt.

26.mai 2014 oppstod en arbeidsulykke hvor en ansatt falt fra et «rullestillas» med en arbeidshøyde på 5,35 meter og ble dermed påført omfattende bruddskader. Selskapet hadde unnlatt å påse at arbeidsmiljøet var å vurdere som fullt ut ansvarlig og ble dermed dømt til å betale en bot på 350.000 kr (TNOHO-2016-80317).

«F AS» rapporterer følgende informasjon I årsberetning 2014 når ulykken skjedde følgende: «Arbeidsmiljøet anses å være tilfredsstillende og det har ikke vært iverksatt spesielle tiltak på dette området gjennom året.» For deretter å komme med følgende utsagn: «Det har gjennom året vært to alvorlige arbeidsulykker i selskapet, hendelsene er gjennomgått og det er satt i verk tiltak for å forhindre at lignende uhell skjer igjen.»

Det oppstår noe motstridende informasjon, hvor det først presenteres at det ikke er iverksatt tiltak, mens i neste setning opplyses det om iverksatte tiltak for å forhindre slike hendelser. Det blir ikke opplyst hvilke tiltak selskapet har satt for å forhindre slike hendelser. Ved endelig domsavgjørelse i 2016 er det ikke rapportert noe om verken hendelse, dom eller bot.

Selskap G, LG-2019-149771

Selskapet driver i hovedsak med utvikling og forstøping av spesialkomponenter i polyuretan til kunder i ulike industrier. Etter nye eiere kom til i selskapet har de også startet med å produsere badersmøbler, aluminiumskomponenter for støttehåndtak og noe produksjon innen for elektronikk i følge selskapets hjemmeside.

12.mars.2015 utførte arbeidstaker arbeid med en formholder, hvor han kom i klem i denne formen og fikk påført klemskader på overkroppen som involverte brudd og omfattende skade på nervene. Det ble avdekket ved kontroll av selskapets rutiner at det ikke var foretatt tilstrekkelig risikovurdering av maskinen som den ansatte anvendte og derav ikke iverksatt risikoreduserende tiltak. Maskinen var ei heller utstyrt med vern mot utilsiktet betjening eller merket med nødvendige advarsler og opplysninger for å sikre trygg bruk. Retten kom frem til at dette var en grov overtredelse og selskapet ble ilagt en foretraksstraff, bot på 100.000 kr (LG-2019-149771).

Slik som forrige selskap, oppstår samme situasjon her for «G AS». I årsberetning for 2015 blir en først presentert for følgende informasjon under arbeidsmiljø: «Styret anser arbeidsmiljøet i selskapet som bra. Det er ikke iverksatt spesielle tiltak i denne forbindelse.» Hvor det etterpå presenteres følgende: «En ansatt ble i 2015 utsatt for et arbeidsuhell med påfølgende sykemelding. Saken er avsluttet og vedkommende pådro seg ikke varige skader.» Ved endelig domsavgjørelse i 2019 er det ikke rapportert om verken hendelse, dom eller bot.

Selskap H, HR-2015-2557-A

Selskapet driver produksjon og salg av isolasjonsprodukter, steinullmatter. Fabrikkene til selskapet befinner seg i Moss og Trondheim, samt et hovedkontor i Oslo. På selskapets hjemmeside fremkommer det at selskapets visjon er å være en ledende leverandør av isolasjon, hvor de skal bidra til et bedre miljø og brannsikring.

Som følge av dårlig belysning i fabrikklokalet på Moss ble en ansatt skadet ved fall og pådro seg en hjernerystelse 20.mars.2013. Den dårlige belysningen var ledelsen kjent med, hvor retten da vurdere at det forelå en overtredelse av arbeidsmiljøloven og at det var å anse som uaktsomt at det ikke var satt inn mobiltlys eller gitt instruksjoner til arbeidstaker om å anvende en annen maskin enn den som ble brukt for å utføre oppgaven. Skaden ble også varslet for sent til Arbeidstilsynet. Med bakgrunn i allmennpreventive hensyn talte retten for foretaksstraff som endte på en bot på 100.000 kroner (HR-2015-2557-A).

Selskap I, TOSLO-2010-188114

Selskapet er et datterselskap av NSB, nå VY. Selskapets virksomhet består av transport av gods på jernbane både i Norge og Sverige.

24.mars.2010 oppstod en dødsulykke på arbeidsplassen hvor en vognstamme på ca 435 tonn trillet ukontrollert gjennom terminalbygg og delvis i havnebassenget, hvor 3 personer fikk døden til følge og flere personer ble skadd. Det opplyses manglende rutiner som er å anse som forsvarlige kunne forhindre at hendelsen skjedde. Selskapet ble først ilagt en bot på 7 millioner, men vedtok ikke forelegget. Etter Tingrettens dom fikk selskapet en foretaksstraff på 6.000.000 millioner kroner (TOSLO-2010-188114).

Et annet selskap som kan anses å sende doble signaler og vise i større grad motstridende informasjon i rapportering sammenlignet med de to forrige selskapene gjelder «I AS».

Ulykken skjedde i 2010 og følgende ble rapportert:

Note 24: «Selskapet har betingede forpliktelser knyttet til rettslige krav oppstått i forbindelse med den ordinære driften. Det er ikke forventet at det vil oppstå noen vesentlige forpliktelser knyttet til de betingede forpliktelsene utover det som allerede er avsatt i regnskapet.

«I AS» vedtok ikke foretaksstraffen på MNOK 7 etter ulykken på Sjursøya 24.mars 2010 og eventuelt ansvar vil derfor bli rettslig prøvet første halvår i 2011. Det er foretatt avsetning på MNOK 7 og eksponering er eventuelt økt foretaksstraff, samt advokatkostnader. Det er

foretatt en omfattende juridisk vurdering knyttet til konklusjonen om og ikke å godta foretaksstraff.»

I årsberetning for 2010 under trafikksikkerhet ble følgende rapportert:

*«Den tragiske ulykken på Sjursøya 24.mars 2010 hvor tre personer omkom, **har preget virksomheten sterkt**. 16 av selskapets vogner rullet fra terminalen på Alnabru ned til Sjursøya, hvor de traff en bygning og flere biler.*

*Havarikommisjonens endelige rapport var ved årsskiftet ikke lagt frem. Statsadvokaten valgte å ilegge selskapet en foretaksbot på 7 MNOK. Bakgrunnen for dette ble fra Statsadvokaten begrunnet med forhold hvor Jernbaneverket og «I AS» i stor grad ble holdt ansvarlige for de samme punktene. I grunnlaget er det beskrevet: Jernbaneverket og/eller I AS» hvor selskapene blir **anklaget** for å unnlate å etablere barrierer eller å følge forsvarlige rutiner.*

Basert på selskapets juridiske vurderinger ble det besluttet å ikke vedta boten. Saken vil således bringes inn for retten, men kostnadmessig belaster foretaksboten regnskapet.

*Trafikksikkerhet og kvalitet er et prioritert område for styret, og «I»-konsernet har et styringssystem for sikkerhets- og kvalitetsarbeid, som **tilfredsstillter myndighetenes krav**. Systemet har målstyring og kontinuerlig forbedring som hovedprinsipp.»*

Selskapet informerer om at hendelsen har preget virksomheten sterkt, men likevel erkjenner de ikke direkte sitt ansvar for ulykken. Det blir heller ikke vist til tiltak som eventuelt kan forhindre at slike ulykker skjer igjen. Ved endelig domsavgjørelse i 2011 er informasjonen om hendelsen og dom vesentlig redusert. Følgende blir informert i årsregnskapet for 2011, under viktige hendelser 2011:

«Etter rettslig behandling godtok «I AS» en bot på 6 MNOK etter Sjursøyaulykken. Dommen er en reduksjon i forhold til aktors påstand på 9 MNOK. Videre er boten også en reduksjon i forhold til den foretaksboten som selskapet ikke vedtok. «I AS» ble frikjent i forhold til de fornærmede og etterlattes krav om oppreisning.»

«Vi tar rettens domslutning til etterretning. Vi vil nå vurdere premissene før vi beslutter hva vi gjør videre. Informerte daværende administrerende direktør i «I AS» i en pressemelding

(Sørli, 2011)

«I AS vedtok ikke foretaksstraffen på MNOK 7 etter ulykken på Sjursøya 24.mars 2010 og eventuelt ansvar vil derfor bli rettslig prøvet første halvår i 2011. Det er foretatt avsetning på MNOK 7 og eksponering er eventuelt økt foretaksstraff.»

Selskap J, HR-2012-1016-A

Selskapet er en sementfabrikk som produserer omtrent 1,2 millioner tonn sement. Selskapet har cirka 180 ansatte. En driftsoperatør falt 9 meter ned fra en usikret plattform da han skulle utføre arbeid. Skadene medførte at han i ettertid ble 100% ufør. Retten vurderte at selskapet brøt arbeidsmiljøloven ved at selskapets kontrollsystem burde fanget opp farene som forelå ved plattformen. Selskapet ble idømt en bot på 500.000 kr.

Også i dette tilfellet foreligger det noe villedende informasjon gjennom at «J AS» opplyser følgende i årsberetningen for 2012:

«Arbeidsmiljøet i bedriften anses som godt og det arbeides kontinuerlig med å opprettholde de gode forholdene»

Hvor det etterpå presiseres informasjon som kan knyttes til forholdet selskapet ble dømt for uten at det direkte opplyses om:

«Et langtidsfravær knyttet til muskel- og seneskader etter et fall bidro til økningen i forhold til 2011....»

På tross av dette er selskapet en av få som faktisk kommer med konkrete tiltak av hva som skal gjøres for å forhindre ulykker og skader:

«Sikkerhetsarbeidet i bedriften har høyeste prioritet. En omorganisering av HMS-funksjonen vil bli gjennomført i 2013 for ytterligere å forsterke forbedringsarbeidet.»

Selskap K, TOSLO-2010-195772

K AS er datterselskap til OBOS Nye Hjem AS. Selskapet driver med utvikling av eiendom og salg. Selskapet var byggherre for utbygging av boliger i «Kværnerbyen». Ansatte som

arbeidet ved bygget jobbet usikret cirka 14-18 meter over bakken som følge av at det manglet rekkverk på dekk-kant. Noe som er påbudt ved arbeid over 2 meter. Det var arbeidstilsynet som utførte tilsyn som oppdaget mangelen og stenget derfor byggeplassen. Som følge av overtredelse på arbeidsmiljøloven ble selskapet ilagt en bot på 180.000 kroner (TOSLO-2010-195772).

5.3 Forurensningskriminalitet

Selskap L, LA-2017-83053

Selskapet er en av de største i Europa innenfor gjenvinning av EE-avfall (elektronisk og elektrisk avfall) som er betegnet som spesialavfall. Selskapet er sertifisert etter standarden ISO14001 gjennom Kiwa. ISO14001 «Miljøledelse» er en av verdens mest anerkjente standard for miljøledelse. Kiwa opplyser ved å ha en slik sertifisering vil det være med på å styrke bedriftens omdømme. Videre opplyser Kiwa at alle bedrifter har påvirkning på det ytre miljø, slik at ved anvendelse av standarden settes det fokus på hvordan selskapet kan redusere denne belastningen. Etter sertifiserings-sertifikatet opplyses det om at selskapet mottok første sertifisering i 2009 og fikk sist utsendt i 2021 som varer til 2024. 21.juli 2014 oppstod det en brann på en plasthaug på 1250 tonn, hvor tungmetaller som kadmium, kvikksølv, bly og andre miljøgifter ble blåst med røyken over dyrket mark, elver og annen natur. Saken er omtalt som en av de mest alvorlige naturkatastrofene noensinne, Økokrim mente at skadene ble så omfattende grunnet at de ikke har fulgt forurensningsloven og kan dermed påføre skade på samfunnet (Strømsted, 2017). I 2017 ble selskapet dømt for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd, for ulovlig lagring av avfall og overtredelse av vilkår som er gitt i forurensningstillatelsen, som følge av det oppstod en brann som påførte samfunnet en stor miljøskade. Selskapet fikk en bot på 2,8 millioner samt at daglig ledere og styremedlem ble dømt til 90 og 60 dagers fengsel. Det forekom også saksomkostninger på 200 000 kr (LA-2017-83 (LA-2017-83053).

I årsberetningen for 2014, året hvor hendelsen oppstod opplyste selskapet følgende:

«Bedriften ble 21.juli 2014 rammet av en brann i et varelager på Linnestad. Bedriften engasjerte NIVA i forhold til å gjøre en miljøundersøkelse og belyse konsekvenser av brannen for livet i elva, dette er nærmere beskrevet i NIVA rapport, L.NR.6757-2014. Elva har vært fulgt opp tett i etterkant av brannen og er fortsatt under oppfølging i 2015, med avsluttende analyser av sedimenter og status for reetablering av fiskesamfunn mot slutten av året.

Hendelsen har gitt mye fokus på bedriften, og dette har vært en belastende periode for bedriften. For det nye industriområdet til «L AS» på Linnestad er det investert mye i beredskap og brannforebyggende tiltak slik at man skal unngå slike hendelser i fremtiden. Ut over dette er det ikke forekommet større skader eller ulykker på noe av selskapets materiell.»

Avsnitt under: «Brannen, nevnt over, medførte utslipp av forurenset slukkevann til nærliggende vassdrag som medførte en akutt negativ innvirkning på fiskesamfunnet. Ut over dette mener styret at selskapets virksomhet ikke forurenser det ytre miljø. Det forekommer ikke utslipp av freonholdige gasser.»

Selskapet gir brukerne av rapporten mulighet til å få mer informasjon om miljøpåvirkningene hendelsen hadde gjennom å henvise til NIVA-rapporten. Selskapet opplyser også om hvilke tiltak som er iverksatt for å forhindre slike uhell i fremtiden. Basert på informasjonen erkjenner de sitt samfunnsansvar og skadene de har påført samfunnet.

Ved endelig dom i 2017 rapporterte selskapet om boten de ble ilagt for brannen som oppstod i 2014:

«Selskapet ble idømt en bot på kr. 2 800 000 i forbindelse med brann på anlegget sommeren 2014. Dommen er nå rettskraftig.»

I saken ved «L AS» sa daglig leder følgende til NRK:

"Jeg synes det er fryktelig leit at så mange både private og bedrifter har blitt berørt. Det gjør ordentlig vondt"

(Bjerke&Iversen, 2018)

Videre opplyser han til NRK at det har blitt innført en rekke sikkerhetstiltak ved selskapets anlegg.

Selskap M, LA-2017-83053

Selskapet er innenfor avfallsbransjen og driver med gjenvinning. Ut fra selskapets hjemmeside beskriver de seg som markedslederen innen resirkulering av komplekse kabler og transformatorer.

I samme dom ble et annet selskap «M AS» også dømt for tilknytning til lovbruddet. Selskapet var tidligere eid av selskap L, men ble overdratt til nye eiere i 2014. Selskap M fikk leid område hos selskap L hvor en brann oppstod og dermed vurdert som medvirkende av forurensingen, på det grunnlaget av lagring av avfallet. «M AS» fikk en foretaksbot på 240.000 kr og ble dømt til å betale saksomkostninger på 200.000. Saksomkostninger ble forsøkt anket, noe som ble nektet (LA-2017-83053).

For det andre selskapet «M AS» ble det ikke rapportert noe om brannen som oppstod. Under ytre miljø ble følgende rapportert: «*Virksomheten forurenses ikke det ytre miljø.*»

Selskap N, HR-2013-1056-A

Entreprenørselskap som utfører boretjenester og salg. Selskapet er en betydelig aktør innenfor boring av brønner. Virksomheten omfatter landbaserte boretjenester. Selskapet ble i ettertid kjøpt opp av Veidekke ASA.

Selskapet hadde boret energibrønner som hadde sluppet ut avløpsvann som var blandet med tørrstoff fra brønnboringen i vassdrag. Til tross for at slik type arbeid vanligvis kan gi forurensning som er tillatt etter loven, var det i dette tilfellet ikke tillatt. Vassdrag er nemlig svært sårbare for slik type forurensning. Det ble dermed vektlagt at forurensningen kunne vært unngått med enkle grep. Selskapet ble dømt til å betale en bot på 400.000 kroner (HR-2013-1056-A).

Selskap O, TBERG-2014-19257

Selskapets virksomhet består av transport. I 2011 lagret selskapet «spillolje» ved sitt tankanlegg som blir klassifisert som farlig avfall. Dette avfallet bør helst ikke oppbevares sammen med forbruksavfall da det kan lede til alvorlige forurensninger eller være til skade for dyr og mennesker. Om slikt avfall skal lagres, må det foreligge tillatelse fra myndighetene. Selskapet hadde ikke tillatelse til å oppbevare spillolje. Retten kom frem til at selskapet hadde handlet bevisst ved oppbevaringen og ble derfor dømt for overtredelse av forurensningsloven med en bot på 100.000 kr (TBERG-2014-19257).

5.4 Kunst- og kulturminnekriminalitet

Selskap P, LF-2018-16616

Selskapets hovedvirksomhet består av restaureringsarbeid på kulturhistoriske bygninger. De bistår også med tjenester som kulturminnerådgivning, konservatorjtjenester og tradisjonshåndverk på kulturhistoriske bygninger. En av aksjonærene er sivilingeniør og har stor erfaring innenfor restaurering av historiske bygninger. Selskapet har cirka 30 ansatte. Selskapet vant en anbudskonkurranse, hvor de skulle utføre istandsetting og restaureringsarbeid på Tingvoll kirke. Tingvoll kirke er 1 av 160 middelaldrende kirker i Norge og er et kulturminne av nasjonal verdi. I Juni 2016 under istandsetting og restaureringsarbeid på Tingvoll kirke ble det påført irreversible skader. Ved straffeutmålingen viser retten til at kirken er av særlig interessant kulturhistorisk objekt til kunnskap om håndverksteknikker og sammenligning med håndverksdetaljer fra andre bygg. Cirka 1/6 av bygget er skadet, noe som gjør at muligheten for videre studie og sammenligning er blitt sterkt redusert. Kulturminneverdiene og særlig kildeverdien på det skadede området er å anse som tapt (LF-2018-16616). Selskapet opplevde at hendelsen fikk konsekvenser både økonomisk, men også for deres omdømme som seriøs aktør innenfor bransjen var betydelig redusert. Det har ledet til at selskapet har fått færre oppdrag og dermed svakere inntjening. Selskapet og tilhørende advokat har forsøkt å argumentere for at saken har blitt omtalt i media og at det bør vektlegges – noe retten motstrider.

Et svært interessant tilfelle som fremkom under LF-2018-16616, selskapet opplevde at hendelsen fikk konsekvenser både økonomisk, men også for deres omdømme, som seriøs aktør innenfor bransjen var betydelig redusert. Det har ledet til at selskapet har fått færre oppdrag og dermed svakere inntjening. Basert på dommen ser det ut til at selskapet og tilhørende advokat har forsøkt å argumentere for at saken har blitt omtalt i media og at det bør vektlegges ved straffeutmålingen – noe retten motstrider. Selskapet velger likevel ikke å rapportere om forholdet, men heller kommunisere følgende til media:

Til NRK kommuniserte selskapet følgende: ***Tilliten i markedet er det viktigste*** og ikke størrelsen på boten. Kulturhistoriske bygg er vår kjernevirksomhet, så det er heldramatisk å begå en slik feil på en slik kirke. Så nå handler det om å stein for stein bygge opp igjen det vi har revet ned." Senere ble det kommunisert via mail til NRK: «Vi har helt siden skadene på kvadersteiner oppstod, tatt ansvar for egne feil og tilbudt oss å bekoste rekonstruksjon av overflaten på skadet stein. Erstatningskravet fra Riksantikvaren er i h.h.t. dette og vi betaler gjerne.

Selve boten for brudd på Kulturminneloven oppfatter vi imidlertid som langt over tidligere rettspraksis. For å sette det litt i perspektiv er det tilsvarende høyt også i forhold til rettspraksis knyttet til uaktsomhet som har forvoldt personskader og dødsulykker på arbeidsplasser. Vi tillater oss å se på sistnevnte som mer alvorlig. Vårt inntrykk er at Riksantikvaren ønsker å løfte Kulturminnelovens status ved å få skjerpet bøtenivået ved overtredelser. Vi opplever å bli brukt som et virkemiddel i en slik agenda. Vi aksepterer også en bot, men har vært i dialog med Økokrim om størrelsen på denne uten å bli hørt. Derfor har vi valgt å ikke vedta forliggende bot men heller ta belastningen med i runde i tingretten.»

Dette er absolutt informasjon som kan være relevant for selskapet å rapportere om i årsrapporten, men velger heller å henvende seg til media. Årsaken trekker i retning at selskapet vurderer det med grunnlag i at media når flere interessenter enn selskapets egne rapporter gjør.

Selskap Q, LH-2015-183666

Selskapet tilbyr transporttjenester, godstransport på vei, anleggs- og maskinentreprenørtjenester, samt oppdrag for både det private og offentlige. 8-9 ansatte, hvorav 5 er fast ansatt. Selskapet er lokalisert på Engeløya i Steigen kommune, hvor det er viktig å bemerke seg at øya er rik på fornminner, med andre ord automatisk fredet kulturminner. I midten av juni 2014 benyttet en av de ansatte selskapets kantslåtmaskin rundt bautasteinen «Langsteinen», hvor det under klippingen oppstod det et sammenstøt mellom bautasteinen og maskinen, som førte til at steinen knakk rett under bakkenivå og dermed falt og endte opp i tre deler. Maskinen ble satt så tett opp mot Langsteinen at vibrasjoner i grunnen fikk de samme følgende. Selskapet ble først forelagt en bot på 200.000 kr samt erstatning på 23.546, men dette vedtok ikke selskapet og saken endte opp med å føres gjennom ankebehandling. Boten endte da opp på 30.000 kr (LH-2015-183666).

Selskapet rapporterte ikke om forholdet, men hadde en annen strategi når det kom til kommunikasjon i media i forkant av at saken skulle opp til rettsak:

«Jeg synes størrelsen på boten er horribel. Ingen har kunnet bevise at sjåføren vår faktisk var i berøring med langsteinen.»

(Olsen, 2015)

5.5 Naturkriminalitet

Selskap R, HR-2020-955-A

Selskapet produserer laksesmolt og er en del av et større konsern som driver med oppdrettsfisk. Det er et landbasert anlegg og består av et tradisjonelt settefiskanlegg for produksjon av yngel og settefisk av laks. I 2014 var det «tørkeperiode» og da hadde selskapet tappet mer vann enn hva som var tillatt etter verneforskriften fra et annet vann som delvis befinner seg i naturreservatet. Selskapet er avhengig av å ha tilgang til ferskvann og har derfor inngått en avtale med grunneier, slik at de har rett til uttak av vann fra Jagedalsvatnet. Som følge av dette førte det til tørrlegging av et større område hvor smådyr og planter døde. Selskapet har forsøkt å argumentere for at de handlet innenfor nødrett, men tørkeperioden var ikke å anse som en «fare» som kom plutselig. Høyesterett kom frem til at selskapets handlinger var i overtredelse med «naturmangfoldsloven» og «vannressursloven», hvor selskapet ble idømt en bot på 250.000 kr og inndragning av 1.800.000 kroner (HR-2020-955-A).

Selskap S, HR-2011-2382-A

Selskapet er et rederi som blant annet har en båt som har tillatelse til å drive med selfangst. I perioden tidlig april til midt i mai 2009 utførte skipper gjennom rederiet selfangst, hvor det fremkom at skipperen ikke hadde påsett at menneskene som utførte fangsten viste stort hensyn til aktiviteten og fangstreglene som foreligger. Det foreligger strenge regler for hvordan avlivningsprosessen skal foregå og til hvilke tilfeller ved fangsten man kan benytte seg av krøking og renneløkke. Ved flere tilfeller ble ikke det tatt hensyn til. Høyesterett kom frem til at overtredelsene hadde skjedd i foretakets interesse med grunnlag i fangsteffektivitet og størst mulig kvantitativ fangst. Rederiet ble idømt en bot på 70.000 kr (HR-2011-2382).

I årsregnskapet for 2009 under «hendelser etter balansedagen» ble følgende rapportert som kan knyttes til lovbruddene:

«...Samtidig med inndragning av ervervstillatelsen, er selskapet gitt avslag på søknad om å få delta på fangst av sel på Vestisen i 2019. Selskapet er i 2010 ilagt en bot på kr 70.000 , mens skipperen er ilagt en bot på kr. 30.000 etter selfangsten på Vestisen i 2009. Både selskapet og skipper er uenig i avgjørelsen og har ikke akseptert bøtene.»

Ved endelig dom i 2011 rapporterte selskapet ikke om forholdet.

Et annet interessant moment som dukket opp i HR-2011-2382-A var at retten hadde tatt i betraktning av den behandlingen rederiet hadde gitt selene kom til å få stor oppmerksomhet i verden. Selskapet selv var raskt ute med pressemelding om hvilke tiltak som var satt i gang som følge av hendelsen. Gjennom rapporteringen anvender de en «benektende» strategi, mens gjennom media en «reparerende» strategi. NTB er en tjeneste som formidler blant annet pressemeldinger, februar 2011 ble følgende kommunisert via media:

«I et ekstraordinært styremøte besluttet styret i «S AS» at alle mannskapene som er berørt av beskyldningene inntil videre ikke skal få noe fornyet engasjement av selskapet.»

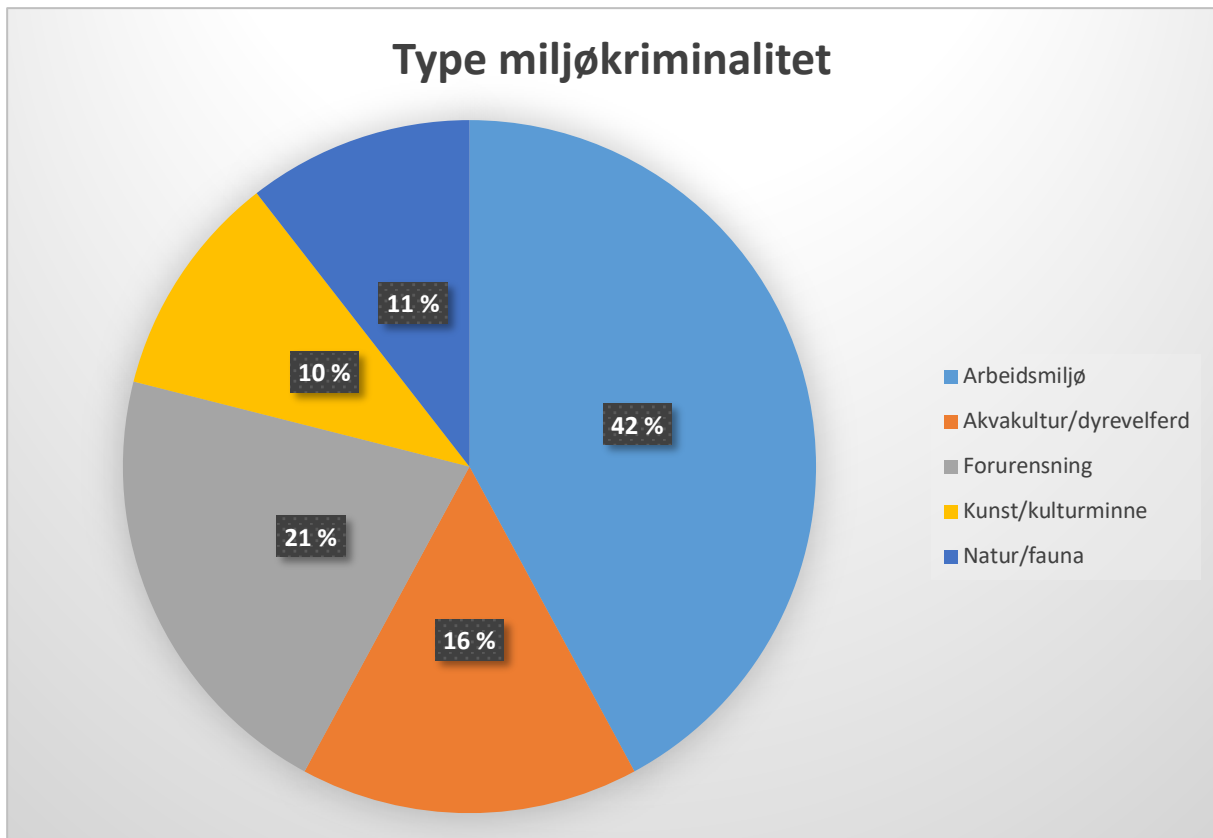
«Mannskapenes engasjement vil bli stilt i bero inntil "interne og eksterne" undersøkelser er gjennomført, går det fram av en pressemelding fra selskapet.»

"Selskapet ser meget alvorlig på de forhold som påpekes av Fiskeridirektoratet. Med bakgrunn i det materiale som nå er framlagt i sakens anledning, vil selskapet umiddelbart iverksette egne undersøkelser for å få belyst saken", heter det i uttalelsen fra selskapet.»

(E24-NTB, 2011)

5.6 Oppsummering

Oppgaven tar for seg dommer under alle kategoriene som Økokrim deler miljøkriminalitet inn etter, med overvekt av arbeidsmiljøkriminalitet på 42% av totalt 19 caser. Selskapene som er representert i oppgaven er av ulik størrelse, det gjelder også omfanget av lovbrudd og rettsgang.



Figur 3

5.6.1 Status på rapportering

Under dette avsnittet vil jeg først presentere resultatet av hvor mange som rapporterer om lovbruddet, før jeg videre går inn på hvordan de rapporterer gjennom rapporteringsspråk og strategi, for deretter siste del som omhandler en mulig forklaringsfaktor til hvorfor de rapporterer slik.

6.1.1 Rapportering av lovbrudd

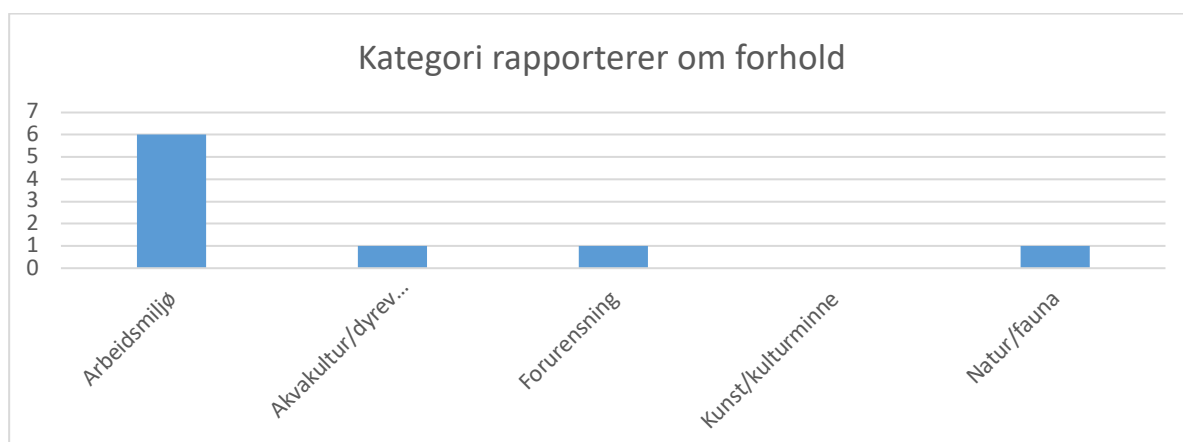
Miljøkriminalitet er som nevnt noe som rammer alle, uavhengig av om brukeren er å anse som primære- eller sekundære brukere av rapporten. Forholdene kan påvirke både nåtiden og fremtiden. Av totalt 19 bedrifter dømt for ulike typer miljøkriminalitet er det kun 42% av de som faktisk rapporterer om hendelsen knyttet til lovbruddet, det utgjør 8 av 19 bedrifter i denne studien. Følgende bedrifter som rapporterer om lovbruddet har noe ulikt omfang på hvor mye og hvilken informasjon de gir om hendelsen. Flere av dommene er fra før 2018,

hvor alle selskapene uavhengig størrelse var pålagt å utarbeide årsberetning hvor de rapporterer informasjon om blant annet «påvirkning på ytre miljø» og «arbeidsmiljø». Ingen av selskapene hadde ved lovbrudd og dom, eksterne rapporter – bærekraftsrapporter. Slik at alle opplysningene er knyttet til årsrapport, ved opplysninger i noter og årsberetning.



Figur 4

Innenfor de ulike kategoriene av miljøkriminalitet utarbeidet av Økokrim var det følgende som rapportere om forholdet:



Slik som diagrammet viser over var det ingen selskaper under kulturminne som rapporterte om forholdet.

6.1.2 Rapporteringsspråk

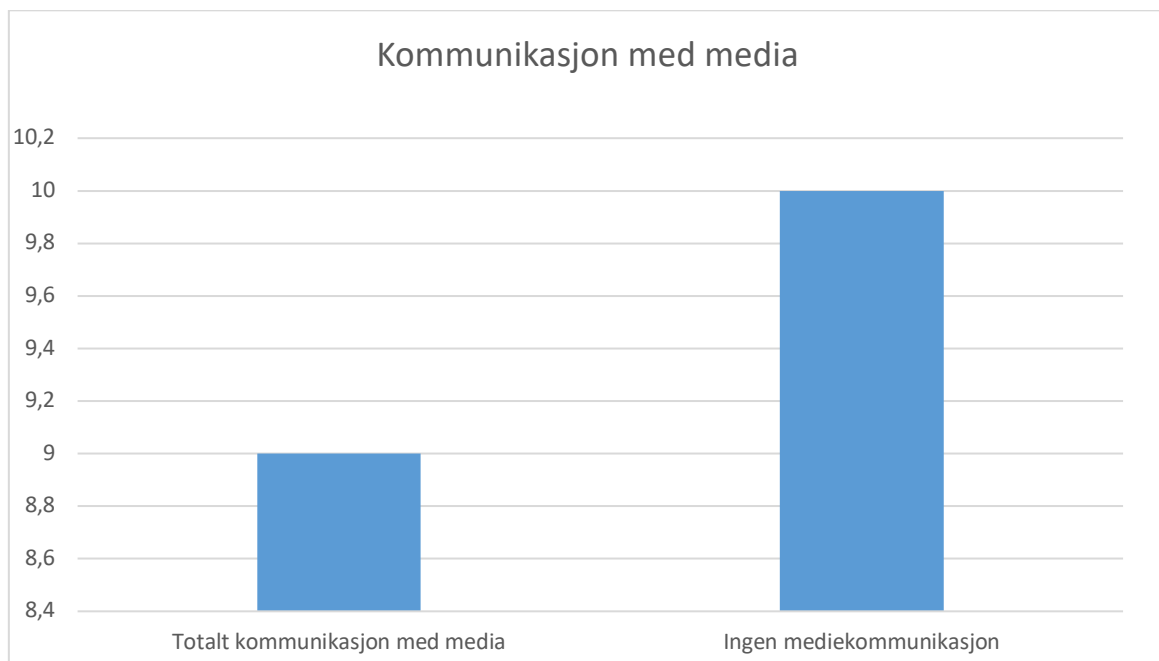
Rapportering av forhold kan ha ulike formål avhengig av hva selskapene ønsker å signalisere til brukerne og hva som kommuniseres gjennom rapportene. Av de 8 selskapene som faktisk rapporterte om lovbruddet var det ulikt omfang av informasjon. Jeg vil i neste kapittel gå gjennom hva selskapene rapporterte av informasjon basert på de ulike formålene rapporten kan ha som jeg har tatt for meg i denne studien: reparerende, opplysende, tiende og benektende.

Dom	Reparerende	Opplysende	Tiende	Benektende
HR-2016-2507-A	X			
LH-2018-14285			X	
TFOSN-2012-27457			X	
HR-2018-1769-A			X	
LA-2017-91744		X		
THONO-2016-80317		X		
LG-2019-149771		X		
HR-2015-2557-A			X	
TOSLO-2010-195772	X			
HR-2012-1016-A	X			
TOSLO-2010-19257			X	
LA-2017-83053	X			
LA-2017-83053			X	
HR-2013-1056-A			X	
TBERG-2014-19257			X	
LF-2018-16616			X	
LH-2015-183666			X	
HR-2020-955-A			X	
HR-2011-2382-A				X
Totalt	5	2	11	1
Totalt i %	26%	11%	58%	5%

Tabellen viser tilnærming til formål, hvordan og hvilken bruk av strategi selskapene i studien kan anses å ha benyttet ved rapportering om lovbruddet. Basert på resultatet fremkommer det at selskapene benytter ulik rapporteringsstrategi.

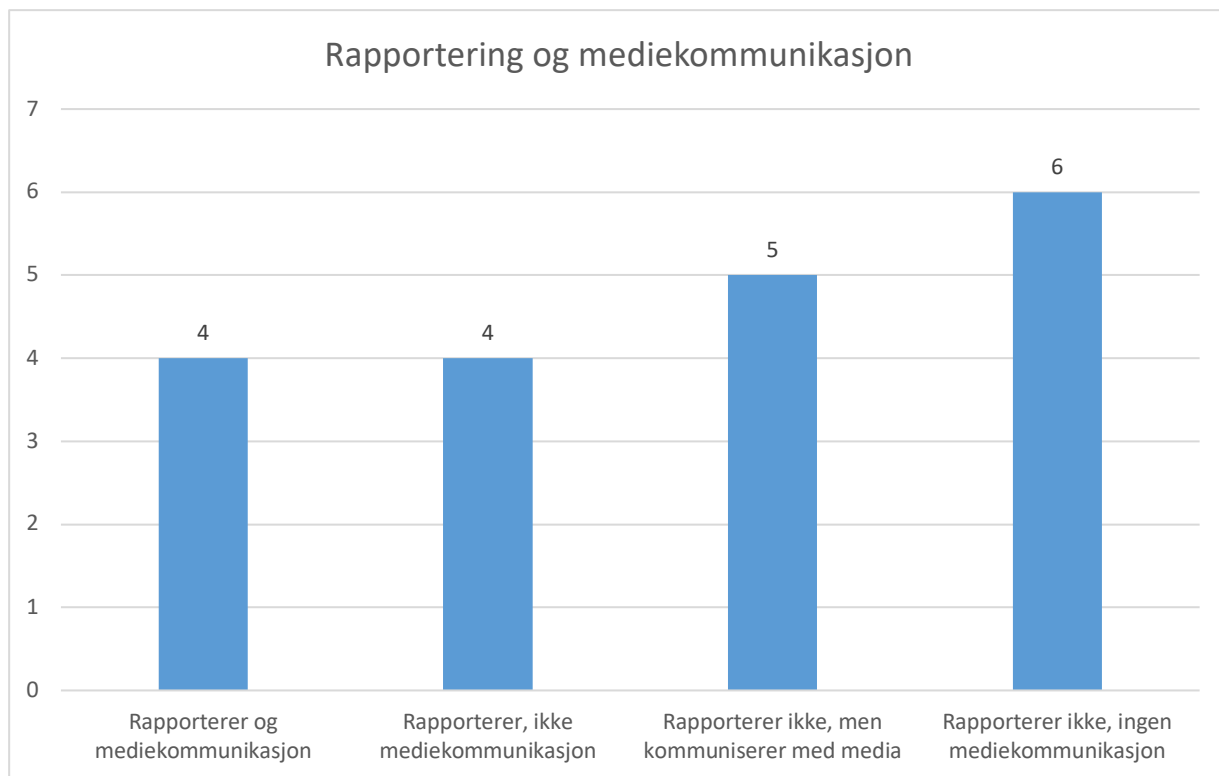
6.2 Kommunikasjon med media

I likhet med rapporter er media en kanal hvor man også kan informere sine interessenter i tillegg til andre som ikke direkte oppsøker informasjon hos selskapet. På samme tid har media stor påvirkningsmakt gjennom sitt innhold og frihet til å formulere hendelser. Flere av sakene har fått omfattende medieoppmerksomhet, hvor flere av selskapene har benyttet seg av å uttale seg i større grad til media enn gjennom egen rapportering.



Figur 5

Av bedriftene i denne studien er det 9 bedrifter som velger å kommunisere med media om lovbruddet, mens 10 velger å ikke kommunisere med media. Sett i sammenheng med rapportering og kommunikasjon med media fremkom følgende resultat:



Figur 6

Dette støtter opp om at selskapene kan ha et ønske om å avlede oppmerksomhet fra lovbruddet ved at majoriteten av selskapene verken rapporterer eller kommuniserer til media om forholdet. Videre viser undersøkelsen av flere av selskapene som ikke rapporterer om forholdet velger å anvende media som en kommunikasjonskanal til fordel for egne rapporter.

6.0 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg diskutere resultatene fra analysen opp mot teoriene og litteratur. I tillegg til å belyse interessante funn.

Datainnsamlingen viser at kun 8 av 19 selskaper som er dømt for miljøkriminalitet rapporterer om forholdet i sine rapporter, resterende 11 rapporterer ikke om forholdet. Selskapene i studien har begått handlinger gjennom sin virksomhet som er vurdert gjennom rettssystemet som en overtredelse av loven. Som følge av overtredelsen har det oppstått et legitimitetsgap mellom selskapene og samfunnet, selskapene i denne studien har valgt ulike strategier for å håndtere gapet og gjenopprette selskapets legitimitet hos samfunnet som stemmer overens med Higgins og Walker (2012) fant ut ved sine studier bruker selskapene ulike strategier og

teknikker for å overbevise brukerne om selskapenes tilnærming til bærekraft og deres sosiale ansvar.

6.1 Det er mange veier til mål, likeledes er det «mange strategier til legitimitet»

Basert på funnene fra datainnsamlingen benytter bedriftene seg av ulike strategier for å enten opprettholde, reparere eller oppnå legitimitet som understøttes av forskningen til Fallan (2017), Lindblom (2010), O'Donovan (2002).

Selskapene som er ansett som tiende ved at de ikke rapporterer om lovbruddet trekker i retning om å avlede oppmerksomheten, som kan gi en indikasjon på at de ønsker å opprettholde legitimiteten enn å forsøke å reparere eller oppnå det. Ved å tie om forholdet vil omdømmet til selskapet ivaretas i større grad enn om de rapporterer om de faktiske forhold. Disse funnene kan også støttes opp mot O'Dwyer (2002) ved at selskapene velger bevisst å unngå å rapportere om lovbruddet for å unngå ytterligere gransking eller kritikk fra samfunnet. Siden rapporteringen ikke reflekterer lovbruddet og derav kan en vurdere hvorvidt rapporteringen da faktisk reflekterer selskapenes aktivitet.

Dømt for samme forhold - ulik rapporteringsstrategi

D AS og E AS

Et spesielt interessant funn fra datainnsamlingen er 2 av selskapene «D AS og E AS» i denne studien er dømt i for forholdet, men har valgt ulik rapporteringsstrategi.

D AS rapporterte følgende i sine rapporter:

«Det har ikke vært noen personskader i 2014».

Selskapet rapporterte ikke om ulykken ved endelig domsavgjørelse i 2018.

«E AS» opplyste følgende om forholdet under arbeidsmiljø i årsberetningen:

«I 2014 hadde selskapet en alvorlig ulykke der en arbeidstaker mistet livet da han veltet utfor tipp plass med en anleggsdumper.»

Det jeg likevel ble observant på var at det også ble opplyst følgende i årsberetningen:

«Det har ikke vært behov for å iverksette tiltak for å forbedre arbeidsmiljøet»

I tillegg til ulik rapporteringsstrategi fremkommer informasjonen fra selskap E AS som noe motstridende gjennom at det har vært en ulykke, men det er ikke behov for å iverksette tiltak. Sett opp mot Lindbloms rapporteringsstrategier fremstår det basert på informasjonen som gis i årsrapportene at selskap D AS ønsker å avlede oppmerksomhet fra lovbruddet og kan samsvare med strategi 3, mens selskap E AS befinner seg i en situasjon som både kan trekkes mot strategi 2, hvor de opplyser om ulykken, men anser det ikke slik at det er behov for å iverksette tiltak som kan ses opp mot strategi 4.

L AS og M AS

Et annet tilfelle som representerer en forholdvis lik situasjon, hvor to selskaper ble dømt for forurensning som følge av brann i avfallsanlegg, men med ulikt ansvarsgrunnlag rapporterte også ulikt. «L AS» rapporterte utfyllende informasjon som gir indikasjoner om å reparere legitimiteten og omdømmet siden samfunnet rundt ble så hardt rammet. Selskap M AS på sin side rapporterte at selskapet ikke påvirker det ytre miljø, som kan trekkes mot Lindbloms kategori 3.

Basert på muligheten til å sammenligne selskaper som er dømt i samme rettsavgjørelse for forholdvis like lovbrudd velger de ulik rapporteringsstrategi og språk som tilnærming for å redusere legitimitetsgapet. Funnene er i overensstemmelse funnene fra Higgins & Walker (2012). Selskapene som rapporterer om forholdet er opptatt av å ha en reparerende effekt etter hendelsen ved å forsøke å gi mest mulig informasjon for å gjenvinne tilliten, mens ut fra de tiende selskapene fremstår det som om de ønsker å avlede oppmerksomhet fra forholdet. Ved et så ulikt rapporteringsspråk hos selskapene kan det potensielt sende villedende signaler for brukerne av rapportene.

Motstridende rapportering

Selskap I AS er et eksempel på Lindblom (2010) påstand om at selskaper kan anvende strategiene i kombinasjon. Selskapet legger frem opplysninger om forholdet, men på samme tid erkjenner ikke skyld for hendelsen som trekker i retning av å underkommunisere lovbruddet og dets omfang. Ved å anvende kombinerte strategier synes kvaliteten på

informasjonen være noe svekket og kan anses som villedende for brukerne slik som Fallan (2017) påpeker, gjennom at selskapet stiller seg kritisk til forholdet de er dømt for, men likevel vedkjenner at forholdet har faktisk skjedd. Hva selskapet faktisk ønsker å oppnå med rapporteringen forblir noe uklart ved bruk av en slik kombinasjon som selskapet har noe som igjen kan svekke legitimiteten da selskapet ikke tar ansvar for de handlinger som er begått – som var ett brudd på kontrakten med samfunnet.

6.2 Media på agendaen

Lodhia (2018) poengerte i sin studie at næringslivet stadig går mot en utvikling fra bærekraftsrapportering til bærekraftskommunikasjon, hvor media også må settes på agendaen, men at det likevel ikke skal være et enten-eller spørsmål når det kommer til rapportering. Funnene fra studien støtter opp om dette da flere både benytter seg av rapportering og kommunikasjon med media, hvor også enkelte selskaper kun har benyttet media som kommunikasjon.

Fallans (2017) studie trakk frem at det forelå få indikasjoner på at medieeksponering ville påvirke selskapers rapportering i negativ grad – gjennom tilgang til mindre informasjon. Noe som på sett å vis kan ses i sammenheng med at rapporteringen ikke kan anses å rapportere mindre informasjon etter medieoppmerksomheten rundt lovbruddet, men likevel har det for over 50% av funnene ikke bidratt til mer informasjon om miljøforholdene i selskapsrapportene. Det skal dog likevel påpekes at selskapene som ble omtalt mye i media rapporterer mest informasjon om forholdet, sett i sammenheng med Carrol (2011) studie, men likevel har media omtalt selskapene som er å anse som små og mellomstore foretak også. Slik at de har blitt stilt «til ansvar gjennom media», men med varierende grad av rapportering.

Oppsummering

Begge teoriene egner seg godt til å forklare selskapenes rapportering ved miljøkriminalitet, men mest egnet er nok legitimitetsteorien gjennom at flere funn kan i større grad understøttes.

Media agendasetting teorien har likevel gitt innsikt i hvordan media kan være en relevant påvirkning på rapportering og virkemiddel for kommunikasjon.

7.0 Konklusjon

Hensikten med studien var å undersøke selskapers rapporteringspraksis ved dom for miljøkriminalitet, med hvordan de eventuelt rapporterer om forholdet og potensielle faktorer som kan forklare hvorfor de velger den strategien de gjør under slike hendelser - med media som en potensiell forklaringsfaktor.

Problemstillingen som oppgaven reiser er «*Hvordan rapporterer selskaper om miljøkriminalitet og hvorfor rapporterer de slik?*»

Funnene i studien representerer ulik rapporteringspraksis hos selskapene som er dømt for miljøkriminalitet. 58% av selskapene har ikke kommunisert om forholdet gjennom sine selskapsrapporter. Resterende 42% som rapporterte om forholdet, kommuniserte ulik og varierende informasjon gjennom sine rapporter. Selskapene som var dømt for de mest omfattende lovbruddene, rapporterte også mest informasjon om lovbruddet og eventuelle tiltak.

Selskapene har benyttet seg av ulike rapporteringsstrategier og derav ulike tilnærminger til å reparere eller redusere legitimitetsgapet som har oppstått med samfunnet, under forholdsvis «like» situasjoner - miljøkriminalitet. Studien presenterte 4 mulige rapporteringsstrategier, hvor flere selskaper representerer de ulike strategiene. Enkelte av rapportene og kommunikasjon gjennom media indikerer noe motstridende rapportering. Det gir en indikasjon på at når selskaper befinner seg i situasjoner som er uten for det som er å anse som «normalen» kan det være vanskelig å vite hvilken strategi, alternativt strategier, en skal benytte seg av for å gjenvinne tilliten tilbake i samfunnet.

Medieeksponeringen kan anses å ha hatt ulik påvirkning på selskapene. Selskapene har både ulik oppfattelse og benyttelse av den. Medieeksponeringen rundt forholdet har blitt ansett og

omtalt som en «ekstra straff» i tillegg til den straff som ble idømt av rettsvesenet. 47% av selskapene har benyttet seg av medieplattformen som et ytterligere kommunikasjonsmiddel i tillegg til selskapsrapportene for å kommunisere informasjon og refleksjoner angående forholdet. Det gjelder også for enkelte av selskapene som har valgt å ikke rapportere om forholdet i egne rapporter, men kun gjennom media. For enkelte har omtale i media ikke hatt noen særlig påvirkning på rapporteringen samt at de har heller ikke valgt å uttale seg om lovbruddet. For selskapene som har fått betydelig med medieomtale viser studien at disse også rapporterer mest informasjon om lovbruddet sett i sammenheng med at de også hadde de mest omfattende lovbruddene.

7.1 Implikasjoner

Funnene i denne oppgaven kan indikere implikasjoner for flere – samfunnet, selskaper, myndighetene og standardsettere.

Økokrim omtaler miljøkriminalitet som alvorlige og ulovlige handlinger som rammer samfunnets «gode» både nå og potensielt i fremtiden og for å kunne gå en bærekraftig tid i møte indikerer denne studien at det foreligger et behov for strengere reguleringer rundt rapportering av bærekraftsinformasjon, men muligens spesielt informasjon om miljøkriminalitet – da det ofte kan ramme samfunnet som helhet og ikke bare enkelte parter gjennom svekkelse av livsgrunnlag.

Funnene i studien viste at selskapene benyttet seg av ulike rapporteringsstrategier under slike forhold, noe som trekker i retning av at det er behov for ikke bare en strengere, men også tydeligere retningslinjer, regler og standarder for når selskaper havner i situasjoner hvor det er begått et lovbrudd som potensielt kan påvirke samfunnet på flere aspekter.

Det foreligger nok også et behov for å skape en holdningsendring hos både selskaper, men også samfunnet generelt. Ved å skape en oppfatning av at slik type informasjon er verdifull og beslutningsnyttig for brukere og allmennheten. Ikke minst legge et grunnlag for at åpenhet blant selskaper – det bør lønne seg for selskaper å være åpne og tilrettelegge tiltak for å imøtekomme en bærekraftig fremtid. Brukere og interessenter bør kunne søke til selskapenes rapporter for informasjon om forholdet, da selskapet selv sitter på mye av informasjon som offentligheten ikke har direkte tilgang til.

På en annen side så bør bedrifter og brukere utfordres når det kommer til hvilke kommunikasjonsplattformer som anvendes, en bruker kan «aldri» få nok informasjon fra

selskapet. Det bør ikke foreligge en «enten-eller» situasjon, men heller en anvendelse av de kommunikasjonsplattformene man kan for å nå ut til brukere og andre interessenter. Det er kanskje på tide å anvende flere plattformer for å kommunisere blant annet bærekraft, men det er likevel en forutsetning og riktig start at selskapsrapportene inneholder

7.2 Videre forskning

Det vil være veldig interessant å foreta en studie om noen år for å se hvordan selskaper rapporterer om miljøkriminalitet når EU's bærekraftsdirektivet er implementert og praktisert, slik at kravene er innarbeidet.. En annen mulighet kan være å se hvordan selskaper som er frikjent for miljøkriminalitet rapporterer.

Litteraturliste

Akvakulturloven. (2005). *Lov om akvakultur*. (LOV-2005-06-17-79). Lovdata. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-79?q=akvakulturloven>

Arbeidsmiljøloven. (2005). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.* (LOV-2005-06-17-69). Lovdata. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62?q=arbeidsmiljøloven>

Andersen R.K & Gjølborg M. (2022) Bærekraft i selskapsrapporter: Fra flosker og frivillighet til finansielt relevant og lovpålagt rapportering. (side 240-250). Praktisk økonomi & finans. Vol 38, 3.utgave. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.18261/pof.38.3.4>

Andreassen T.W og Leirvik-Olsen L. (2021) *Bærekraft tiltrekker seg flere kunder*. Hentet fra:

<https://www.nhh.no/nhh-bulletin/artikkelarkiv/2021/januar/barekraft-tiltrekker-seg-flere-kunder/>

Brown, N., & Deegan, C. (1998). The public disclosure of environmental performance information-a dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory. *Accounting and Business Research*, 29(1), 21–41. <https://doi.org/10.1080/00014788.1998.9729564>

Colin Higgins & Robyn Walker (2012) *Ethos, logos, pathos*: Strategies of persuasion in social/environmental reports, *Accounting Forum*, 36:3, 194-208, DOI: 10.1016/j.accfor.2012.02.003

Carrol, C.E. (2011) *Media Relations and Corporate Social Responsibility*. Hentet fra:

https://www.researchgate.net/publication/233817427_Media_Relations_and_Corporate_Social_Responsibility

Deegan, C (2018). Legitimacy theory – despite its enduring popularity and contribution, time is right for a necessary makeover. Hentet fra:

<https://www-emerald-com.ezproxy.nord.no/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-08-2018-3638/full/pdf?title=legitimacy-theory-despite-its-enduring-popularity-and-contribution-time-is-right-for-a-necessary-makeover>

Dyrevelferdsloven. (2009). *Lov om dyrevelferd*. (LOV-2009-06-19-97). Lovdata. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=dyrevelferdsloven>

Fallan, E. (2017). *Miljøkatastrofer og strategisk miljørapportering*. Kapittel 15 i Hafting (red.): *Krisehåndtering. Planlegging og handling*. Fagbokforlaget. Hentet fra

<http://efallan.no/wp-content/uploads/2020/04/Fallan-Even-2017-Miljøkatastrofer-og-strategisk-miljørapportering-kap-15-i-Haftings-antologi-Krisehåndtering.pdf>

Fallan, E. (2020a). *Bruk av informasjon fra foretaks miljørapportering til ressursallokerings- og kontrollformål*. I T. Stenheim, K. M. Baksaas og E. M. Kulset (Red.), *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (Kap. 9, s. 243–275). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Hentet fra:

<http://efallan.no/wp-content/uploads/2020/12/Fallan-Even-2020-Bruk-av-informasjon-fra-foretaks-miljørapportering-til-ressursallokerings-og-kontrollformål.pdf>

Fallan, E. (2020b). *Bruk av informasjon fra foretaks miljørapportering til ressursallokerings- og kontrollformål*. I T. Stenheim, K. M. Baksaas og E. M. Kulset (Red.), *Aktuelle temaer i regnskap og revisjon* (Kap. 9, s. 243–275). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.112.ch9> Hentet fra:

<http://efallan.no/wp-content/uploads/2020/12/Fallan-Even-2020-Bruk-av-informasjon-fra-foretaks-miljørapportering-til-ressursallokerings-og-kontrollformål.pdf>

Forurensningsloven. (1981). *Lov om vern mot forurensninger og om avfall*. (LOV-1981-03-13-6) Lovdata. Hentet fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6/KAPITTEL_10#KAPITTEL_10

Forente nasjoner (2021). *Bærekraftig utvikling*. Hentet fra:

<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

Folkestad S. (2021). *ESG-rapportering må være transparent og ærlig*. Hentet fra:

<https://www.nhh.no/nhh-bulletin/artikkelarkiv/2021/august/-esg-rapportering-ma-vare-transparent-og-arlig/>

Holsten, H.H, Kildal, C. & Marken, A. (2018) *Media påvirker hvordan vi oppfatter klimaendringer*. Hentet fra:

<https://forskning.no/klima-media-partner/media-pavirker-hvordan-vi-oppfatter-klimaendringer/296701>

Høviskeland T.H, Hansen B.R & Holme J. (2005) Hva er miljøkriminalitet? Håndbok i bekjempelse av miljøkriminalitet. ØKOKRIMs skriftserie nr. 17. 1.opplag. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/miljoekriminalitet.415982.no.html>

Lindblom, C. (2010). *The Implications of Organizational Legitimacy for Corporate Social Performance and Disclosure*. In R. Gray, J. Bebbington, & S. Gray, *Social and Environmental Accounting Volume II Developing the Field* (s. 51-63). London: SAGE.

Orgeret S.K (2020). Fjerde statsmakt. Store norske leksikon på snl.no. Hentet fra:

https://snl.no/fjerde_statsmakt

Øktner, N.L. (2009/2018). *Miljøkriminalitet*. Hentet fra
<https://www.okokrim.no/miljoekriminalitet.415982.no.html>

Politiet (u.å) *Miljøkriminalitet*. Hentet fra:
<https://www.politiet.no/rad/miljoekriminalitet/>

Kulturminneloven. (1978). Lov om kulturminner. (LOV-1978-06-09-50). Lovdata. Hentet fra
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6

Matloven. (2003). *Lov om matproduksjon og mattrygghet mv.* (LOV-2003-12-19-124).
Lovdata. Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-12-19-124?q=matloven>

Økokrim. (Uten år). *Akvakulturkriminalitet*. Hentet fra
<https://www.okokrim.no/akvakulturkriminalitet.548007.no.html>

Økokrim. (Uten år) *Arbeidsmiljøkriminalitet*. Hentet fra:
<https://www.okokrim.no/arbeidsmiljoekriminalitet.549316.no.html>

Økokrim. (Uten år). *Dyrevelferds-kriminalitet*. Hentet fra
<https://www.okokrim.no/dyrevelferds-kriminalitet.565877.no.html>

Økokrim. (Uten år). *Forurensningskriminalitet*. Hentet fra
<https://www.okokrim.no/forurensningskriminalitet.549319.no.html>

Økokrim. (Uten år). *Kriminalitetsområder*. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/kriminalitetsomraader.547992.no.html>

Økokrim. (Uten år). Kunst- og kulturminnekriminalitet. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/kunst-og-kulturminnekriminalitet.549317.no.html>

Øktner, N.L. (2009/2018). *Miljøkriminalitet*. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/miljoekriminalitet.415982.no.html>

Økokrim. (Uten år). Naturkriminalitet. Hentet fra

<https://www.okokrim.no/natur-og-faunakriminalitet.549318.no.html>

Grønmo, S. (2021) Validitet. Hentet fra

<https://snl.no/validitet>

NTB (2010) *Tar selanklger på alvor*. Hentet fra

<https://e24.no/naeringsliv/i/vmoWQV/tar-selanklager-paa-alvor>

Sørli E. (2011) «CargoNet dømt etter sjursøya ulykken». Hentet fra:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/vQMrp/cargonet-doemt-etter-sjursøya-ulykken>

Bjerke A & Iversen M. (2018) «De siste dagene har vært tøffe». Hentet fra:

https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/_de-siste-dagene-har-vaert-toffe-1.14060341

Torgersen, E. (2014) «Arbeidsulykke havner i retten». Hentet fra:

<https://www.nrk.no/osloogviken/arbeidsulykke-havner-i-retten-1.12002693>

Snilsberg, T. (2015) «*Ble dømt i høyesterett*». Hentet fra:

<https://www.moss-avis.no/nyheter/moss/rockwool/ble-domt-i-hoyesterett/s/5-67-200404>

Olsen Ø.A (2015) «*Langstein-boten blir ikke akseptert*». Hentet fra:

<https://www.an.no/langstein-boten-blir-ikke-akseptert/s/5-4-84635>

Colin Higgins & Robyn Walker (2012) *Ethos, logos, pathos*: Strategies of persuasion in social/environmental reports, *Accounting Forum*, 36:3, 194-208, DOI: 10.1016/j.accfor.2012.02.003

Lodhia, S. (2018). *Is the medium the message?* *Meditari Accountancy Research*, 26(1), 2-12. doi:<https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2017-0197>

Akselberg C-E, Riise, S. & Kirkeby O.K. (2023). *Kravene innen bærekraftsrapportering i Norge*. Hentet fra

https://www.revregn.no/journal/2023/4/m-1274/Kravene_innen_baerekraftsrapportering_i_Norge

Regnskapsloven (1999). *Lov om årsregnskap*. (LOV-1998-07-17-56). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56>

PWC. (2023) Nå blir bærekraftsrapportering likestilt med finansiell rapportering. Hentet fra:

<https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/naa-blir-baerekraftsrapportering-liestilt-med-finansiell-rapportering.html>

Grønmo, Sigmund: kvantitativ metode i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 22. mai 2024 fra https://snl.no/kvantitativ_metode

Grønmo, Sigmund: kvalitativ metode i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 23. mai 2024 fra https://snl.no/kvalitativ_metode

Grønmo, Sigmund: innholdsanalyse i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 23. mai 2024 fra <https://snl.no/innholdsanalyse>

O'Donovan, G. (2002), "Environmental disclosures in the annual report: Extending the applicability and predictive power of legitimacy theory", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 15 No. 3, pp. 344-371. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1108/09513570210435870>

Deegan, C. and Rankin, M. (1996), "Do Australian companies report environmental news objectively? An analysis of environmental disclosures by firms prosecuted successfully by the Environmental Protection Authority", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 9 No. 2, pp. 50-67. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1108/09513579610116358>

Deegan, C. (2002), "Introduction: The legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 15 No. 3, pp. 282-311. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1108/09513570210435852>

O'Dwyer, B. (2002), "Managerial perceptions of corporate social disclosure: An Irish story", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 15 No. 3, pp. 406-436. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1108/09513570210435898>